

En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet regeringens skrivelse 2000/01:59, En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering, och motioner som väckts med anledning av skrivelsen. I betänkandet behandlas även motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2000, som har anknytning till de frågor som tas upp i skrivelsen.

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för åtgärder som vidtagits mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering på grund av etnisk tillhörighet och sexuell läggning samt för gällande lagstiftning på området. Vidare redovisar regeringen en nationell handlingsplan. I handlingsplanen identifieras olika nyckelområden för och brister som bör tillgodoses i det fortsatta arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Handlingsplanen innehåller också ett antal nya konkreta initiativ.

Samtliga motioner avstyrks. Utskottet föreslår också att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Till betänkandet har fogats 31 reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden	8
En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering	8
Ombudsmännen samt diskrimineringslagstiftningen.....	9
Hets mot homosexuella	13
Begreppet ras	15
Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet	16
Könsperspektiv	18
Bisexuella, transsexuella och transvestiter	19
Informationssatsningar och evenemang mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering	20
Organisationernas roll i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering	22
Kommunernas roll i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering	24
Antidiskrimineringsklausul vid offentlig upphandling	26
Värdegrunden	27
Mobbning	29
Arbetets koppling till migrationspolitiken	30
Utskänkningstillstånd	31
Utbildning och granskning av polis och väktare.....	32
Reservationer.....	33
1. Diskrimineringslagstiftningen (punkt 2).....	33
2. Diskrimineringslagstiftningen (punkt 2).....	33
3. Ombudsmännen (punkt 3)	34
4. DO:s ansvar för opinionsbildning (punkt 4).....	34
5. Tillsyn över högskolan (punkt 5).....	35
6. Hets mot homosexuella (punkt 6).....	35
7. Hets mot homosexuella (punkt 6).....	36
8. Begreppet ras (punkt 7)	36
9. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet (punkt 8).....	37
10. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet (punkt 8).....	37
11. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet (punkt 8).....	38
12. Könsperspektiv (punkt 9)	39
13. Bisexuella, transsexuella och transvestiter (punkt 10).....	39
14. Informationssatsningar m.m. (punkt 11).....	40
15. Informationssatsningar m.m. (punkt 11).....	40

16. Informationssatsningar m.m. (punkt 11)	41
17. Organisationernas roll (punkt 12).....	41
18. Organisationernas roll (punkt 12).....	42
19. Kommunernas roll (punkt 13).....	43
20. Kommunernas roll (punkt 13).....	43
21. Antidiskrimineringsklausul (punkt 14).....	43
22. Antidiskrimineringsklausul (punkt 14).....	44
23. Värdegrunden (punkt 15)	45
24. Värdegrunden (punkt 15)	46
25. Värdegrunden (punkt 15)	46
26. Museernas roll (punkt 16)	47
27. Nollvision vid arbetet mot mobbning (punkt 17)	47
28. Övriga frågor om mobbning (punkt 18)	48
29. Kopplingar till migrationspolitiken (punkt 19).....	49
30. Utskänkningstillstånd (punkt 21)	50
31. Utbildning och granskning av polis och väktare (punkt 22).....	50
Särskilda yttranden.....	52
1. Gemenskapsinitiativet Equal	52
2. Värdegrunden.....	52
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag	54
2. Yttrande från annat utskott.....	59

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Skrivelsen

Riksdagen lägger regeringens skrivelse 2000/01:59 till handlingarna.

2. Diskrimineringslagstiftningen

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf20 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkande 1.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (mp)

3. Ombudsmännen

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 4, 2000/01:Sf20 yrkande 1, 2000/01:Sf21 yrkande 3 och 2000/01:Sf25 yrkande 12.

Reservation 3 (m, kd, c)

4. DO:s ansvar för opinionsbildning

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf25 yrkande 11.

Reservation 4 (kd)

5. Tillsyn över högskolan

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf24 yrkande 7.

Reservation 5 (mp)

6. Hets mot homosexuella

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 1, 2000/01:Sf22 yrkande 6 och 2000/01:Sf25 yrkande 10.

Reservation 6 (v, c, mp)

Reservation 7 (kd)

7. Begreppet ras

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf24 yrkande 6.

Reservation 8 (mp)

8. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkandena 2 och 3, 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del och 2000/01:Sf24 yrkande 11.

Reservation 9 (c)

Reservation 10 (fp)

Reservation 11 (mp)

9. Könsperspektiv

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf22 yrkande 3.

Reservation 12 (v)

10. Bisexuella, transsexuella och transvestiter

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf22 yrkande 4.

Reservation 13 (v)

11. Informationssatsningar m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 1, 2000/01:Sf22 yrkandena 1 och 7, 2000/01:Sf23 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkandena 12, 14 och 15.

Reservation 14 (v)

Reservation 15 (fp)

Reservation 16 (mp)

12. Organisationernas roll

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf19, 2000/01:Sf23 yrkandena 1 och 5 och 2000/01:Sf24 yrkande 3.

Reservation 17 (fp)

Reservation 18 (mp)

13. Kommunernas roll

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del, 2000/01:Sf24 yrkande 18 och 2000/01:Sf635.

Reservation 19 (fp)

Reservation 20 (mp)

14. Antidiskrimineringsklausul

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkandena 2 och 16.

Reservation 21 (m)

Reservation 22 (mp)

15. Värdegrunden

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf24 yrkande 13, 2000/01:Sf25 yrkandena 1–3, 2000/01:Sf611 yrkande 1 och 2000/01:Sf645 yrkande 1.

Reservation 23 (m, kd)

Reservation 24 (c)

Reservation 25 (mp)

16. Museernas roll

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf25 yrkande 7.

Reservation 26 (kd)

17. Nollvision vid arbetet mot mobbning

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 5 och 2000/01:Sf25 yrkande 4.

Reservation 27 (kd, c)

18. Övriga frågor om mobbning

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf23 yrkande 3 och 2000/01:Sf25 yrkandena 5 och 6.

Reservation 28 (m, kd, c, fp)

19. Kopplingar till migrationspolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf22 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkande 5.

Reservation 29 (v, mp)

20. Konventioner

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf24 yrkande 4.

21. Utskänkningstillstånd

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf24 yrkande 17.

Reservation 30 (mp)

22. Utbildning och granskning av polis och väktare

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf24 yrkandena 8–10.

Reservation 31 (mp)

Stockholm den 27 mars 2001

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Bo Könberg (fp), Margit Gennser (m), Maud Björnemalm (s), Anita Jönsson (s), Ulla Hoffmann (v), Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Mariann Ytterberg (s), Göran Lindblad (m), Lennart Klockare (s), Ronny Olander (s), Cecilia Magnusson (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Magda Ayoub (kd) och Kalle Larsson (v).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen lämnar i skrivelsen en redogörelse för åtgärder som vidtagits mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering på grund av etnisk tillhörighet och sexuell läggning samt för gällande lagstiftning på området. Vidare redovisar regeringen en nationell handlingsplan. I handlingsplanen identifieras olika nyckelområden för och brister som bör tillgodoses i det fortsatta arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Handlingsplanen innehåller också ett antal nya konkreta initiativ. Skrivelsen återges i bilaga 1.

Med anledning av skrivelsen har åtta motioner väckts. Yrkanden som rör grundlagsfrågor har överlämnats till konstitutionsutskottet. I betänkandet behandlar socialförsäkringsutskottet även tre motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2000. De av socialförsäkringsutskottet behandlade förslagen återges i bilaga 1.

Konstitutionsutskottet har yttrat sig över de delar av ärendet som rör ombudsmännen och en samlad lagstiftning mot diskriminering, utmönstrandet av ordet ras ur all lagstiftning, kriminalisering av hets mot homosexuella m.fl. samt om informationsinsatser. Konstitutionsutskottets yttrande återges i bilaga 2.

Utskottets överväganden

En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse 2000/01:59 till handlingarna.

Skrivelsen

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för åtgärder som vidtagits mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering på grund av etnisk tillhörighet och sexuell läggning samt för gällande lagstiftning på området. Vidare redovisar regeringen en nationell handlingsplan. I handlingsplanen identifieras olika nyckelområden för och brister som bör tillgodoses i det fortsatta arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Handlingsplanen innehåller också ett antal nya konkreta initiativ.

Enligt vad som anges i skrivelsen utgör den allmänna politiken en grund för det nationella arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Det uttalas även att handlingsplanen inte skall ses som en isolerad företeelse utan som ett led i en pågående process. Vidare lyfts det fram att skolan är en institution med en unik möjlighet att hos barn och ungdomar skapa förståelse för demokratins villkor och den i ett samhälle så nödvändiga respekten för medmänniskorna. Här betonas arbetet med den s.k. värdegrunden.

Av de nya konkreta initiativen aviseras bl.a. en utredning av möjligheterna till en generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Detta utredningsarbete skall även omfatta frågan om olika ombudsmäns uppgifter och ansvarsområden samt frågan om en sammanslagning av några eller samtliga ombudsmän.

Vidare aviseras i handlingsplanen att regeringen kommer att arbeta med inriktning mot att verkligen utnyttja de möjligheter att använda antidiskrimineringsklausuler vid offentlig upphandling som kan finnas. I anslutning härtill aviseras ett utredningsarbete angående möjligheterna att förena statliga stödåtgärder med krav relaterade till icke-diskriminering.

I skrivelsen presenteras eller aviseras också ett antal uppdrag till olika strategiska myndigheter, t.ex. rättsvårdande myndigheter och Skolverket respektive Arbetsmarknadsstyrelsen.

Viktiga delar av handlingsplanen rör formerna för samverkan mellan regeringen och andra aktörer, inte minst frivilligorganisationerna. Det gäller t.ex. Integrationsverkets fortsatta arbete med uppdraget om samråd och dialog, gemenskapsinitiativet Equal inom vilket arbete mot diskriminering i arbetsli-

vet skall bedrivas i ”utvecklingspartnerskap” samt ett uppdrag till Rådet för europeiska socialfonden i Sverige att sprida information om, och bistå frivilligorganisationer och andra som vill ansöka om ekonomiskt stöd från kommissionen inom ramen för EU:s handlingsprogram mot diskriminering.

Enligt skrivelsen är det regeringens förhoppning att handlingsplanen skall bidra till att mobilisera hela samhället – statliga myndigheter, kommuner och landsting, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, företag och företagareföreningar, frivilligorganisationer och allmänhet – i kampen för ett Sverige där varje individ respekteras oavsett hudfärg, etniskt eller nationellt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar initiativet till en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Såväl den kartläggning som görs som de initiativ som tas upp i handlingsplanen är viktiga steg för att motverka rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Genom medvetna åtgärder för att bryta fördomar och värna demokratins grund kan arbetet nå framgång. Utskottet ställer sig till fullo bakom detta arbete. I detta sammanhang anser utskottet att det även är viktigt att framhålla att handlingsplanen inte skall ses som en isolerad företeelse utan som ett led i en ständigt pågående process.

I den fortsatta texten återkommer utskottet till de frågor som aktualiserats av motioner, väckta i samband med skrivelsen eller under den allmänna motionstiden. Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Ombudsmännen samt diskrimineringslagstiftningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

- diskrimineringslagstiftningen
- ombudsmännen
- DO:s ansvar för opinionsbildningen
- tillsyn över högskolan.

Jämför reservationerna 1 (m), 2 (mp), 3 (m, kd, c), 4 (kd) och 5 (mp)

Gällande rätt

Stadgande mot diskriminering återfinns dels i regeringsformen, dels i brottsbalken och dels i den civilrättsliga lagstiftningen.

I 16 kap. 9 § brottsbalken återfinns bestämmelser om olaga diskriminering. Den brottsliga gärningen består i att någon i näringsverksamhet eller vid anordnandet av allmän sammankomst eller offentlig tillställning diskriminerar

annan på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller homosexuell läggning. Bestämmelsen gäller också den som är anställd i allmän tjänst eller innehar ett allmänt uppdrag. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Tre lagar om diskriminering i arbetslivet trädde i kraft den 1 maj 1999. De två som berör de här behandlade frågorna är lagen (1999:130) om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet och lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning. De rättsliga påföljderna vid en överträdelse av diskrimineringsförbuden i arbetslivet är skadestånd och ogiltighet. En arbetsgivare som överträder diskrimineringsförbuden är skyldig att utge allmänt skadestånd. Om en arbetsgivare diskriminerar en redan anställd person är arbetsgivaren i de flesta situationerna också skyldig att utge ekonomiskt skadestånd.

Vidare är arbetsgivaren skyldig att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja etnisk mångfald i arbetslivet. Arbetsgivaren skall bl.a. verka för att personer med olika etnisk tillhörighet ges möjlighet att söka lediga anställningar.

Ombudsmännen på de här aktuella områdena är Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), vilka är myndigheter som lyder under regeringen. DO:s och HomO:s verksamheter regleras i grundläggande hänseende i lagen (1999:131) om Ombudsmannen mot etnisk diskriminering respektive lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning, till vilka förordningar med instruktion för respektive ombudsman är knutna. Som ombudsmän under regeringen finns förutom de nyss nämnda även Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Handikappombudsmannen (HO) och Barnombudsmannen (BO).

Ombudsmännens uppgift kan närmast sägas vara att implementera viss lagstiftning, genom t.ex. rådgivning och upplysningsverksamhet, och att främja utvecklingen på området, både nationellt och internationellt.

Motionerna

Frågan om en generell diskrimineringslagstiftning behandlas i två motionsyrkanden. I motion 2000/01:Sf20 av Margit Gennser m.fl. (m) yrkande 2 anförs att diskrimineringslagstiftningen bör samordnas och ett tillkännagivande begärs härom. I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 1 anförs att alla diskrimineringsgrunder, även könsdiskriminering, bör omfattas vid en generell lagstiftning mot diskriminering.

Frågan om en sammanslagning av de olika ombudsmännen mot diskriminering behandlas i fyra olika yrkanden. I motion 2000/01:Sf18 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) yrkande 4 anförs att det i samband med att en sammanslagning av de fem ombudsmannafunktionerna ses över även bör övervägas möjligheten att ombudsmännen underställs riksdagen. I motion 2000/01:Sf20 av Margit Gennser m.fl. (m) yrkande 1 anser motionärerna att de nuvarande ombudsmännen mot diskriminering bör slås samman till en myndighet. Mot-

ionärerna lyfter särskilt fram att denna sammanslagning även bör omfatta Jämställdhetsombudsmannen. Marietta de Pourbaix-Lundin (m) anför i en enskild motion, 2000/01:Sf21 yrkande 3, att samtliga ombudsmän bör underställas riksdagen. Tilläggsdirektiven till den utredning (N 2001:01) som bl.a. skall överväga en sammanslagning av ombudsmännen bör därför även innehålla uppgiften att föreslå att ombudsmännen underställs riksdagen i stället för regeringen. Slutligen föreslås i motion 2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 12 att riksdagen beslutar att DO skall vara en myndighet underställd riksdagen. Något som enligt motionären bör behandlas av den utredning som bl.a. skall utreda en sammanslagning av ombudsmännen.

I yrkande 11 i samma motion anför motionärerna att DO bör ges ett speciellt ansvar i opinionsbildningen mot diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. Detta för att kunna fungera som en motor i arbetet mot rasism.

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 7 tar motionärerna upp frågan om vilken instans som skall ha tillsyn över högskolorna och universiteten när det gäller diskriminering. I motionen anförs att ombudsmännen, och inte Högskoleverket, bör ha ansvar för tillsynen.

Utskottets ställningstagande

En effektiv och heltäckande lagstiftning är en nödvändig förutsättning för att vi i Sverige skall kunna bekämpa handlingar och andra yttringar som direkt eller indirekt kränker principen om alla människors lika värde. Mot denna bakgrund är det angeläget att lagstiftningen fortlöpande ses över.

Som framgår av skrivelsen finns i dag en förhållandevis heltäckande lagstiftning. Men det finns områden som behöver ses över. Det gäller inte minst diskrimineringslagstiftningen på andra samhällsområden än arbetslivet.

Utskottet noterar att arbetsmarknadsutskottet, redan i samband med riksdagsbehandlingen av lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet, lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder och lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning, uttalade (bet. 1998/99:AU4) att en samordning av i första hand lagstiftningen mot etnisk diskriminering, diskriminering på grund av funktionshinder och på grund av sexuell läggning borde övervägas. Arbetsmarknadsutskottet kunde även tänka sig att man i det sammanhanget övervägde för- och nackdelar med att låta jämställdhetslagstiftningen ingå i en sådan samordning. Arbetsmarknadsutskottet uttalade vidare nyligen (bet. 2000/01:AU3) att det, i den mån EG-direktiven, 2000/43/EG (genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung) och 2000/78/EG (inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet), föranleder revideringar av gällande rätt, finns anledning att göra en översyn av frågan om en eventuell samordning av diskrimineringslagarna.

I skrivelsen aviseras att regeringen avser att genom ett tilläggsdirektiv ge utredningen som har till uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N 2001:01) i uppdrag att utreda möjligheterna till en generell lagstift-

ning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden.

I konstitutionsutskottets yttrande framhålls att en rad motionsyrkanden som gällde de skilda ombudsmännen behandlades under hösten 2000 (bet. 2000/01:KU3). Med anledning av motionsyrkandena ansåg konstitutionsutskottet när det gäller frågan om att föra ihop de ombudsmän som är underställda regeringen till en ombudsmannaorganisation att tiden nu var mogen att utreda frågan. Enligt konstitutionsutskottet borde således en utredning tillsättas med uppgift att undersöka om det finns förutsättningar att slå samman några eller samtliga av dessa ombudsmannainstitutioner till en institution. Frågan om huvudmannaskapet för dessa ombudsmän måste enligt konstitutionsutskottet ses i ljuset av de uppgifter ombudsmännen tilldelas. Enligt konstitutionsutskottet borde riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Riksdagen ställde sig bakom utskottets förslag (rskr. 2000/01:3).

I sitt yttrande påpekar konstitutionsutskottet att de tilläggsdirektiv till utredningen med uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering som aviserats i skrivelsen bl.a. grundar sig på detta ställningstagande. Konstitutionsutskottet vidhåller sin bedömning att huvudmannaskapet för ombudsmännen i fråga bör ses i ljuset av de uppgifter ombudsmännen tilldelas. Enligt utskottets mening bör resultatet av utredningens arbete avvaktas.

Socialförsäkringsutskottet instämmer i konstitutionsutskottets bedömning av denna fråga och avstyrker sålunda motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 4, 2000/01:Sf20 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Sf21 yrkande 3 och 2000/01:Sf25 yrkande 12.

Socialförsäkringsutskottet menar vidare att den ovan nämnda utredningens arbete bör avvaktas även vad gäller de frågor som tas upp i motionerna 2000/01:Sf24 yrkande 1 och 2000/01:Sf25 yrkande 11. Utskottet avstyrker dessa yrkanden.

Angående frågan om tillsyn över högskolorna och universiteten när det gäller diskriminering vill utskottet hänvisa till den pågående beredningen av departementspromemorian Åtgärder mot diskriminering i högskolan (Ds 2000:71). I den föreslås en lag om likabehandling i högskolan som skall ha till ändamål att främja lika rättigheter och att motverka diskriminering i högskolan på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, sexuell läggning och funktionshinder. Högskoleverket skall enligt förslaget utöva tillsyn över lagens efterlevnad. Skadestånd och ogiltighet är de rättsliga påföljderna vid en överträdelse av diskrimineringsförbudet. Inte heller i denna fråga anser utskottet det motiverat att föregripa en pågående beredning. Sålunda avstyrker utskottet motion 2000/01:Sf24 yrkande 7.

Hets mot homosexuella

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

- hets mot homosexuella.

Jämför reservationerna 6 (v, c, mp) och 7 (kd).

Gällande rätt

Det finns inte i lagstiftningen någon bestämmelse om hets mot homosexuella som direkt motsvarar den om hets mot folkgrupp.

Inte heller i grundlagarna finns några bestämmelser som direkt tar sikte på homosexuella, homosexualitet eller sexuell läggning över huvud taget. Däremot har homosexuella, liksom andra grupper i samhället, ett indirekt skydd genom bl.a. stadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen som anger att den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Brottsbalken (BrB) innehåller ett fåtal bestämmelser som direkt tar sikte på att ge ett särskilt skydd åt personer med homosexuell läggning. Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom döms för förolämpning (5 kap. 3 § BrB). I princip får förolämpning inte åtalas av annan än målsägande. Sedan år 1987 gäller emellertid att förolämpning med anspelning på homosexuell läggning får åtalas av åklagare om målsäganden angett brottet till åtal och åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt (5 kap. 5 § BrB). I förarbetena till bestämmelsen uttalades att avsikten med regeln var att markera att samhället tydligt tar avstånd från olika slag av fördomsfullt uppträdande mot homosexuella. Det skall tilläggas att förolämpning kan utgöra såväl tryckfrihets- som yttrandefrihetsbrott.

Att bland allmänheten uppmåna till våld eller andra brottsliga gärningar mot homosexuella kan också vara straffbart som uppvigling enligt 16 kap. 5 § BrB. Uppvigling kan vara straffbar också som tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott.

Enligt 16 kap. 9 § BrB döms en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung, trosbekännelse eller homosexuella läggning genom att inte gå honom eller henne till handa på de villkor näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra för olaga diskriminering. Bestämmelsen gäller även för vad som brukar kallas den offentliga servicesektorn, dvs. huvudsakligen anställda hos stat, kommun och landsting.

Bestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 BrB om diskriminerande motiv som straffskärpningsgrund skall också nämnas. Bestämmelsen innebär att domstolarna vid påföljdsbestämningen skall ta hänsyn till om motivet för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller annan

liknande omständighet. Enligt förarbetena omfattar bestämmelsen fall där ett motiv för brottet varit att kränka någon på grund av dennes sexuella läggning.

Den 1 maj 1999 trädde en lag (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning i kraft. Det redogörs ovan för denna lag (avsnittet Ombudsmännen samt diskrimineringslagstiftningen). Genom den nya lagen infördes även ett nytt ombudsmannainstitut, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO).

Motioner

Motionärerna bakom motion 2000/01:Sf18 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) anser att det finns starka skäl som talar för en kriminalisering av hets mot homosexuella (yrkande 1). Bland annat anförs att människor bör göras medvetna om att det förekommer hets och diskriminering mot homosexuella.

I motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 6 anförs att lagen om hets mot folkgrupp bör utvidgas så att den även omfattar hets mot någon person på grund av dennes sexuella läggning. Motionärerna pekar på att en kommande lag bör vara så utformad att den också inkluderar bisexuella.

I motion 2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 10 anförs, när det gäller frågan om kriminalisering av hets mot homosexuella, att avvägningen mellan å ena sidan religions- och yttrandefriheten och å andra sidan behovet av skydd för minoriteter görs med omsorg i samband med kommande lagstiftning. Lagstiftningen får inte utformas så att det inte blir möjligt att offentligt diskutera olika livsstilar och livsåskådningar, menar motionärerna.

Utskottets ställningstagande

I sitt yttrande lyfter konstitutionsutskottet fram att det i december 2000 i ett betänkande om yttrande- och tryckfrihetsfrågor behandlade ett antal motioner som gällde frågan om förbud mot hets mot homosexuella m.fl. (bet. 2000/01:KU9). Konstitutionsutskottet redovisade att Kommittén om straffansvar för organiserad brottslighet, m.m. i sitt betänkande Organiserad brottslighet, hets mot folkgrupp, hets mot homosexuella, m.m. (SOU 2000:88) som avlämnades i oktober 2000 föreslagit att hets mot homosexuella kriminaliseras. Kommittén hade bl.a. hänvisat till att 1999 års diskrimineringsutredning har i uppdrag att behandla frågan om användningen av begreppet sexuell läggning i lagstiftningen. Utskottet anförde mot bakgrund av att begreppet sexuell läggning diskuterats i kommittébetänkandet att det på goda grunder kunde antas att frågan om huruvida kriminaliseringen borde avse andra sexuella läggningar skulle komma att behandlas under beredningsarbetet avseende betänkandet. Motionerna avstyrktes. Riksdagen godtog utskottets bedömning (prot. 2000/01:55). Konstitutionsutskottet gör inte nu någon annan bedömning. Ett tillkännagivande till regeringen i fråga om lagstiftning mot hets mot homosexuella eller hets på grund av någons sexuella läggning är således enligt konstitutionsutskottets mening inte påkallat.

Socialförsäkringsutskottet ser ingen anledning att göra någon annan bedömning än konstitutionsutskottet, och motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 1 och 2000/01:Sf22 yrkande 6 avstyrks.

Vidare förutsätter utskottet att avvägningar av den typ som påtalas i motion 2000/01:Sf25 yrkande 10 kommer att uppmärksammas vid den pågående beredningen och finner därför ingen anledning till ett tillkännagivande. Motionsyrkandet avstyrks.

Begreppet ras

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkande om

- begreppet ras.

Jämför reservation 8 (mp).

Motion

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 6 anförs att Miljöpartiets motion Begreppet ras i lagstiftningen, 1996/97:K535, om att omdefiniera de delar av författningen där ordet ras förekommer bifölls, men har ännu inte genomförts. Det finns inte någon vetenskaplig grund för att dela upp människor i skilda raser och därför ingen anledning att använda begreppet ras i författningstexter. Motionärerna begär ett tillkännagivande för regeringen om att genomföra beslutet att ta bort ordet ras från svensk författningstext.

Utskottets ställningstagande

Våren 1998 behandlade konstitutionsutskottet ett motionsyrkande om att ordet ras borde utmönstras ur all lagstiftning (bet. 1997/98:KU29). Konstitutionsutskottet påpekar i sitt yttrande att man då konstaterade att ordet ras förekommer på flera håll i svensk lagstiftning men att detta så gott som uteslutande gäller författningar som grundas på internationella konventioner eller författningar som grundas på EG-direktiv. Det var därför inte möjligt för riksdagen att, som motionärerna begärt, då besluta att utmönstra ordet ras ur all lagstiftning. Konstitutionsutskottet delade emellertid motionärernas uppfattning att användningen av ordet ras i författningstexter riskerade att underblåsa fördomar. Regeringen borde därför i internationella sammanhang verka för att ordet ras, använt om människor, i så stor utsträckning som möjligt undviks i officiella texter, i likhet med vad som också förordats i en resolution av Europaparlamentet från år 1996. Regeringen borde också göra en genomgång av i vilken utsträckning begreppet ras förekommer i svenska författningar, som inte grundas på internationella texter, och där så är möjligt föreslå en

annan definition. Vad konstitutionsutskottet anfört gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 1997/98:185).

Regeringen beslutade den 17 juni 1999 att tillkalla en särskild utredare att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering m.m. (dir. 1999:49). I uppdraget ingick en översyn av frågan om hur termen ras används i lagstiftningen. Utredningen skall enligt tilläggsdirektiv (dir. 2001:14) inte längre ha till uppgift att lämna konkreta förslag till författningsändringar eller andra åtgärder. Utredningen skall i stället övergripande redovisa sina resultat och ställningstaganden i de frågor uppdraget nu omfattar samt lämna förslag till inriktning på det fortsatta arbetet i dessa frågor. Uppdraget skall redovisas senast den 8 juni 2001. Anledningen till begränsningen av uppdraget är enligt direktiven att regeringen avser att ge utredningen som har att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N 2001:01) i uppdrag att studera möjligheterna till en mer generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet samhällsområden eller diskrimineringsgrunder. I denna översyn skall 1999 års diskrimineringsutrednings ställningstaganden ingå som ett underlag.

Enligt regeringens skrivelse år 2000 (skr. 1999/2000:75) med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen har Sverige även i internationella sammanhang, bl.a. i Europarådet, framfört synpunkten att termen ras bör utmönstras. Regeringen förklarade i skrivelsen sin avsikt att även framdeles verka för en utmönstring av termen i internationella sammanhang.

I detta sammanhang kan nämnas att 1999 års författningsutredning i betänkandet *Vissa grundlagsfrågor* (SOU 2001:19) valt i sitt förslag till ny lydelse av 1 kap. 2 § regeringsformen att inte använda begreppet ras, bl.a. med hänsyn till att begreppet numera inte kan anses vetenskapligt förankrat. I stället används orden "hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung".

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och till det pågående och aviserade utredningsarbetet är enligt konstitutionsutskottets mening ett nytt tillkännagivande till regeringen om en utmönstring av ordet ras ur all lagstiftning inte påkallat.

Socialförsäkringsutskottet delar denna bedömning och avstyrker följaktligen motion 2000/01:Sf24 yrkande 6.

Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkande om

– övriga frågor om diskriminering i arbetslivet.

Jämför reservationerna 9 (c), 10 (fp) och 11 (mp).

Motionerna

I två yrkanden i motion 2000/01:Sf18 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) behandlas frågan om lika behandling av alla individer och grupper i samhället, och

framför allt på det arbetsmarknadspolitiska området (yrkandena 2 och 3). Bland annat anförs att flera åtgärder bör vidtas för att arbetsgivare skall lära känna den kompetens som utomnordiska medborgare besitter.

I motion 2000/01:Sf23 av Bo Könberg m.fl. (fp) yrkande 4, delvis, tar motionärerna upp frågan om utbildningssatsningar riktade till arbetsförmedlare och annan personal vid AMV. Motionärerna finner uppdragets utformning otillfredsställande. De anser att åtgärder och program behövs så att myndigheterna tar del av erfarenheter från den diskriminerades vardag.

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 11 anförs att ett krav på att arbetsplatser med fler än tio anställda skall ta fram mångfaldsplaner bör införas i lagstiftningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att arbetet med att motverka och förebygga rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering är av yttersta vikt och bör bedrivas i alla delar av samhället. Grunden för detta arbete utgörs av den allmänna politiken. Den nationella handlingsplanen som presenteras i regeringens skrivelse är ett steg i detta arbete.

I dag förbjuds diskriminering i arbetslivet i flera olika lagar (jfr avsnittet Ombudsmännen samt diskrimineringslagstiftningen ovan). De olika ombudsmännen mot diskriminering verkar som tillsynsmyndighet vad gäller lagarnas efterlevnad.

Arbetsgivaren har också en skyldighet att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja etnisk mångfald i arbetslivet. Med etnisk mångfald i arbetslivet menas i lagen lika rättigheter och lika möjligheter i fråga om arbete, anställningsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet oavsett etnisk tillhörighet. DO har rätt att vid vite förelägga en arbetsgivare att lämna uppgifter för att DO skall kunna bedöma om arbetsgivaren följer lagen. Vidare kan DO hos Nämnden mot diskriminering begära vitesföreläggande för en arbetsgivare att fullgöra sina skyldigheter att vidta aktiva åtgärder. De fackliga organisationerna har nyligen fått motsvarande befogenheter om DO väljer att inte göra någon vitesframställan. Med hänsyn till de vidtagna åtgärderna finner utskottet ingen anledning till ett tillkännagivande i frågan och avstyrker motion 2000/01:Sf18 yrkandena 2 och 3.

Angående s.k. mångfaldsplaner har utskottet tidigare vid beredning av ett liknande yrkande uttalat att arbetsgivare i offentlig sektor bör vara föredömen vad gäller strävan att nå ökad mångfald på arbetsplatserna. I detta sammanhang redovisade även utskottet att regeringen 1999 uppdrog åt samtliga statliga myndigheter som lyder omedelbart under regeringen att upprätta handlingsplaner för att främja mångfald bland de anställda (bet. 1999/2000:SfU10). Det bör även noteras att det i skrivelsen aviseras, vilket utskottet tagit upp tidigare i betänkandet, att den utredning som har till uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N 2001:01) bl.a. kommer att få i uppdrag att se över möjligheterna till en generell diskriminerings-

lagstiftning, ombudsmännens ansvarsområde samt en eventuell sammanslagning av några eller samtliga av ombudsmännen. Utskottet förutsätter att i den mån en förändring av lagstiftningen mot diskriminering i arbetslivet kan bli aktuell kommer detta att framkomma i utredningen. Med det avstyrker utskottet motion 2000/01:Sf24 yrkande 11.

Enligt skrivelsen skall regeringen under våren 2001 ge AMS ett särskilt uppdrag om bl.a. utbildningssatsningar riktade mot arbetsförmedlare och annan personal inom AMV rörande såväl mekanismerna bakom diskriminering som de gällande reglerna på området. Genomförandet av uppdraget skall samordnas med pågående aktiviteter inom ramen för DO:s utbildningssamarbete med AMS. Utskottet förutsätter att de berörda gruppernas perspektiv och erfarenheter kommer att tas till vara i detta uppdrag och finner inga skäl till ett tillkännagivande i frågan. Utskottet avstyrker motion 2000/01:Sf23 yrkande 4 delvis.

Könsperspektiv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkande om

– könsperspektiv.

Jämför reservation 12 (v).

Motion

I motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 3 anförs att könsperspektivet måste få ett större genomslag i frågor som rör rasism, främlingsfientlighet och homofobi. Framför allt är detta angeläget i det kommande arbetet. Motionärerna menar att könsperspektivet saknas i redogörelsen i skrivelsen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är viktigt att på olika vis beakta könsperspektivet i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Uttryck för rasism eller homofobi, liksom diskriminering, kan drabba kvinnor och män i olika utsträckning och på olika vis. Detta är ett perspektiv som också finns med i regeringens skrivelse. I den uttalas bl.a: ”Samtidigt är det viktigt att påpeka att könsperspektivet måste genomsyra det integrationspolitiska arbetet och åtgärder mot rasism, homofobi m.m. i betydligt större utsträckning än vad som hittills varit fallet.” Huvudsyftet med motion 2000/01:Sf22 yrkande 3 synes således redan vara uppfyllt, och utskottet avstyrker därför yrkandet.

Bisexuella, transsexuella och transvestiter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkande om

- bisexuella, transsexuella och transvestiter.

Jämför reservation 13 (v).

Motion

Motionärerna bakom motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 4 anser att även bisexuella och transpersoner bör omfattas av den nationella handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. De menar att det är viktigt att inte osynliggöra bisexuella och transpersoner som också drabbas av fördomar och diskriminering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att arbetet med att motverka diskriminering t.ex. på grund av sexuell läggning bör ske genom en rad olika insatser på olika nivåer och inom en rad olika delar av samhället. Detta är också den syn som genomsyrar handlingsplanen.

Vad det gäller den fråga om bisexuella som tas upp i motionen, vill utskottet erinra om att de frågor som skrivelsen är inriktad på är ”rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering på grund av etnisk tillhörighet och sexuell läggning”. Bisexualitet är en sexuell läggning och bisexuella omfattas sålunda av handlingsplanen.

Angående transpersoner är utskottets uppfattning att vissa distinktioner först måste göras. I detta sammanhang vill utskottet skilja på transsexualitet och transvestism.

Transsexualitet har inget med personens sexuella läggning att göra, utan berör könsidentiteten. En transsexuell person har en könsidentitet som är motsatt det kroppsliga kön som han eller hon är född till. Den transsexuella personen kan t.ex. vara heterosexuell, homosexuell, bisexuell eller asexuell (utan sexuell lust). Det kan vara värt att understryka att det är en fråga om identitet – om t.ex. ett könsbyte är genomfört eller inte spelar ingen roll. Eftersom detta sålunda är fråga om könstillhörighet är diskriminering på grund av transsexualitet att betrakta som könsdiskriminering och faller, givet de avgränsningar som gjorts i skrivelsen, utanför handlingsplanen. Det kan nämnas att Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) anser att: ”Transsexualitet anses inte vara en fråga om sexuell läggning utan om könstillhörighet och faller därför under Jämställdhetsombudsmannens (JämO) ansvar och inte under HomO:s”.

Transvestism är i sin tur ett sexuellt beteende. Transvestiten får en positiv upplevelse av att klä sig i det motsatta könets kläder. Men personens könsidentitet är ändå med det kroppsliga kön han eller hon är född till.

Avgränsningar av olika typer är alltid nödvändiga och vissa frågor hamnar utanför den här behandlade handlingsplanen. Utskottet vill emellertid understryka att det inte ser mindre allvarligt på dessa frågor. Utskottet noterar i detta sammanhang att statsrådet vid överlämnandet av handlingsplanen till riksdagen yttrade att handlingsplanen inte är en "slutprodukt" och att man skulle återkomma bl.a. till frågan om transsexuella.

Med det ovan sagda avstyrker utskottet motion 2000/01:Sf22 yrkande 4.

Informationssatsningar och evenemang mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

– informationssatsningar m.m.

Jämför reservationerna 14 (v), 15 (fp) och 16 (mp).

Motioner

I motion 2000/01:Sf21 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) yrkande 1 anser motionären att det finns ett behov av samhälleliga informationsinsatser om alla olika genom historien och i nutid förekommande odemokratiska samhällen och samhällssystem. Motionären nämner särskilt en samlad informationsinsats om de brott mot mänskliga rättigheter som begåtts i den kommunistiska ideologins namn. Denna fråga tas även upp i motion 2000/01:Sf23 av Bo Könberg m.fl. (fp) yrkande 2. Motionärerna anser i detta yrkande att brott inspirerade av kommunismen bör inkluderas i arbetet med Levande historia och Forum mot intolerans.

Motionärerna bakom motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 1 anser att statens roll i arbetet med de frågor som tas upp i handlingsplanen måste förändras. De eftersträvar en tydlig uppdelning mellan vad som är statens uppgift och vad som är partiers, frivilligorganisationers med fleras uppgifter. Motionärerna framhåller att staten inte bör ha en roll som opinionsbildare. Detta bör i stället ligga på bl.a. partier och frivilligorganisationer. Statens uppgift bör i stället vara att motverka orsakerna till uppkomsten av rasism, främlingsfientlighet och homofobi.

I yrkande 7 i samma motion anför motionärerna att satsningen på en stiftelse som skall inrättas under namnet Artister mot nazister bör avvisas. Deras uppfattning är att det inte är verkningsfullt att driva arbetet mot bl.a. rasism i form av kampanjer eller jippon.

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 12 anser motionärerna att en tydlig eurocentrism genomsyrar skrivelsen. Varken kolonialismens illgärningar eller aktuella folkmord, t.ex. i Rwanda, uppmärksammas. Motionärerna föreslår en satsning på forskning

och utbildningsprojekt som belyser kolonialismens konsekvenser och aktuella folkmord.

Motionärerna anför även i yrkande 14 i samma motion att s.k. NGO:er, non-governmental organizations, bör få i uppdrag att driva ett antirasistiskt center och fond, och i yrkande 15 i samma motion att en årligen återkommande konferens mot rasism och diskriminering bör anordnas.

Utskottets ställningstagande

I sitt yttrande framhåller konstitutionsutskottet att utskottet under hösten 1999 behandlade ett par motionsyrkanden om att regeringen skulle ta initiativ till en omfattande nationell informationsinsats om kommunismens illdåd (bet. 1999/2000:KU2). Motionärerna hänvisade bl.a. till skriften *Om detta må ni berätta* om nazismens offer. Konstitutionsutskottet redovisade att olika politiska initiativ under hösten 1998 tagits för ett projekt liknande Levande historia som skulle ge upplysning om förbrytelser som begåtts av kommunistiska regimer. Under en frågestund i riksdagen i början av december 1998 gav statsministern beskedet att frågan bereddades i Regeringskansliet i avvaktan på planerade partiledaröverläggningar i början av år 1999. Dessa överläggningar som genomfördes under februari 1999 ledde emellertid inte till någon överenskommelse mellan de politiska partierna. Konstitutionsutskottet hänvisade vidare till att Skolverket fått i uppdrag att stödja och stimulera undervisningen i nutidshistoria och att vidta stödåtgärder för att stimulera utveckling av undervisning i nutidshistoria med särskild tyngdpunkt på demokrati och mänskliga rättigheter samt de brott som begåtts av totalitära regimer. Vidare hänvisades till att Stiftelsen Upplysning om kommunismens brott mot mänskligheten bildats i mars 1999 och till att Socialdemokraterna beslutat avsätta pengar till en egen upplysningsinsats i samarbete med ABF och Olof Palmes internationella centrum. Slutligen redovisades att statsminister Göran Persson i ett svar under en frågestund i riksdagen den 20 maj 1999 hänvisat till de nämnda partiledaröverläggningarna där man funnit att det saknades stöd för att med hjälp av staten bedriva en kampanj i den aktuella frågan. Att sprida upplysning om och ta avstånd från kommunismens brott var enligt statsministern en uppgift för förtroendevalda och de politiska partierna.

Konstitutionsutskottet hänvisade i sin bedömning till dessa initiativ som var ägnade att i olika avseenden sprida kännedom om förbrytelser som begåtts av kommunistiska och andra totalitära regimer. Enligt utskottets mening fanns det mot denna bakgrund ingen anledning för utskottet att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida i överensstämmelse med motionerna. Motionerna avstyrktes.

Konstitutionsutskottet gör inte nu någon annan bedömning. Utskottet är således fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena om informationsinsatser om brott som begåtts av kommunistiska och totalitära regimer.

Socialförsäkringsutskottet instämmer i detta och motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 1 och 2000/01:Sf23 yrkande 2 avstyrks.

Konstitutionsutskottet säger vidare i sitt yttrande att staten enligt regeringsformen har ett ansvar för att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Detta kan bl.a. ske genom stöd till t.ex. partier och frivilligorganisationer. För att förändra de värderingar som utgör grund för rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering behövs insatser från många håll. Konstitutionsutskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget att åtgärder vidtas för att främja och utveckla frivilligorganisationernas arbete och skapa förutsättningar för kontinuitet i deras verksamhet. I likhet med regeringen anser konstitutionsutskottet att det bör avvaktas vilka former och vilken inriktning ett framtida forum för Levande historia kommer att ha samt i vad mån andra centrala aktörer kan tillgodose de angelägna behov som finns för att arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi skall bli så effektivt som möjligt. Konstitutionsutskottet anser mot denna bakgrund inte att ett tillkännagivande till regeringen om ett uppdrag till den antirasistiska rörelsen att driva ett antirasistiskt center med årlig konferens eller om statens roll i handlingsplanen är påkallat.

Socialförsäkringsutskottet har ingen anledning att göra någon annan bedömning än konstitutionsutskottet. Motionerna 2000/01:Sf22 yrkande 1 och 2000/01:Sf24 yrkandena 14 och 15 avstyrks.

Vidare måste de i motion 2000/01:Sf24 yrkande 12 angivna illgärningarna naturligtvis uppmärksammas, i olika sammanhang. Utskottet finner dock inget skäl att ett tillkännagivande härom bör göras i detta sammanhang och avstyrker motionsyrkandet.

I arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering är aktiva insatser från folkrörelser och frivilligorganisationer oumbärliga. Det bidrag till stiftelsen Artister mot nazister som aviseras i skrivelsen är en del i ett sådant arbete. Fonden skall årligen ge ekonomiskt stöd till grupper eller individer som aktivt arbetar för att bekämpa rasism och nazism.

Utskottet anser att regeringen bör avgöra om bidrag till stiftelsen skall ges, och utskottet avstyrker motion 2000/01:Sf22 yrkande 7.

Organisationernas roll i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

– organisationernas m.fl. roll.

Jämför reservationerna 17 (fp) och 18 (mp).

Motionerna

I tre yrkanden i motion 2000/01:Sf19 av Monica Green och Carina Adolfsson Elgestam (s) behandlas frågan om barn- och ungdomsorganisationernas relation till arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi. Dels betonas vikten av att barn- och ungdomsorganisationerna involveras i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering (yrkande 1), dels att deras verksamhet bör tillvaratas i arbetet med den nationella handlingsplanen (yrkande 2) och dels att kommunerna bör stimuleras till att genomföra satsningar mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering tillsammans med barn- och ungdomsorganisationerna (yrkande 3).

I motion 2000/01:Sf23 av Bo Könberg m.fl. (fp) yrkande 1 anser motionärerna att antidiskrimineringspolitiken bör decentraliseras. Motionärerna menar att små och nya aktörer måste ges chansen att få del av finansieringen av antidiskrimineringsprojekt.

I yrkande 5 i samma motion anser motionärerna att det finns för lite medel för tilldelning till invandrарorganisationerna om man jämför t.ex. med Storstads-satsningen eller med AMS medel, och de är skeptiska till den strategiska roll som Integrationsverket tilldelas i handlingsplanen. Motionärerna anser att hela funktionen som Integrationsverket tilldelats i handlingsplanen ter sig tvivelaktig när medel inte finns hos verket för att på ett effektivt sätt öppna samhällets arenor för människor som lever i segregation och drabbas av diskriminering.

Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) anför i motion 2000/01:Sf24 yrkande 3 att antidiskrimineringsorganisationerna bör tillföras resurser så att de kan delta i FN:s världskonferens mot rasism.

Utskottets ställningstagande

Aktiva insatser från folkrörelser och frivilligorganisationer av olika slag är oundgängliga i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Frivilligorganisationer, liksom individer, som drabbas av våld eller andra kränkningar med rasistiska förtecken eller diskriminering har erfarenhet och sakkunskap som måste utnyttjas.

Utskottet anser att åtgärder bör vidtas för att främja och utveckla frivilligorganisationernas arbete, enskilt och tillsammans, och skapa förutsättningar för kontinuitet i deras verksamhet. Ett stort antal sådana åtgärder presenteras också i den nationella handlingsplanen.

Flera insatser görs för att underlätta bl.a. frivilligorganisationernas arbete mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. I skrivelsen sägs t.ex. att regeringen skall ge Svenska ESF-rådet i uppdrag att sprida information om, och bistå frivilligorganisationer och andra som vill ansöka om ekonomiskt stöd från kommissionen inom ramen för EU:s handlingsprogram mot diskriminering. Vidare kan nämnas att inom ramen för gemenskapsinitiativet Equal kommer under perioden 2001–2006 drygt 86 miljoner euro från Europeiska socialfonden, jämte nationell medfinansiering till motsva-

rande belopp, att satsas på projekt med syfte att motverka diskriminering i arbetslivet. Verksamheten skall bedrivas i form av utvecklingsprojekt som omfattar ett flertal aktörer, såsom myndigheter, arbetsmarknadens organisationer, företag och frivilligorganisationer.

Integrationsverket har även en strategisk roll i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering. Under våren 2000 gav regeringen verket ett antal uppdrag som ett första steg i handlingsplanen. Bland annat skall en nationell kunskapsbank om arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering upprättas. Vidare har verket i uppdrag att föra en dialog med organisationer, kommuner och andra aktörer som är verksamma inom området.

Med det ovan sagda avstyrker utskottet motionerna 2000/01:Sf23 yrkandena 1 och 5 samt 2000/01:Sf24 yrkande 3.

I skrivelsen nämns särskilt vikten av att ett barn- och ungdomsperspektiv finns med i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Flera initiativ med denna inriktning presenteras i skrivelsen. Bland dessa kan nämnas att regeringen avser att under perioden 2001–2003 avsätta 30 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för att utveckla ungdomsföreningars lokala arbete mot rasism, främlingsfientlighet och diskriminering. Regeringen har nyligen också förtydligat att de aktuella medlen skall kunna användas för att stödja lokalt arbete mot homofobi. Det kan också nämnas att en arbetsgrupp, *Arm i arm – 4:e initiativet*, tillsattes hösten 2000 för att bistå regeringen och Arvsfondsdelegationen i detta arbete. Enligt vad som anges i skrivelsen kommer arbetsgruppen att prioritera projekt som har initierats och genomförs av ungdomar, innebär utveckling av nya metoder i arbetet mot rasism m.m., bedöms ge långsiktiga effekter och innebär samarbete mellan olika föreningar och skolan eller kommunen. Utskottet avstyrker med det motion 2000/01:Sf19 yrkandena 1–3.

Kommunernas roll i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

– kommunernas roll.

Jämför reservationerna 19 (fp) och 20 (mp).

Motionerna

I motion 2000/01:Sf635 av Kent Härstedt m.fl. (s) anfördes att regeringen bör se över formerna för hur kommunerna kan få stöd i arbetet mot främlingsfientlighet och rasism. Motionärerna anser att det inte räcker bara med vägledning utan att det även kräver reellt stöd.

I motion 2000/01:Sf23 av Bo Könberg m.fl. (fp) yrkande 4, delvis, anför motionärerna att när det gäller bl.a. rådgivning och stöd till kommunerna och lokalt brottsförebyggande arbete är dialogen med minoriteterna oerhört värdefull. Motionärerna lyfter fram att köp av konsulttjänster om antidiskriminering direkt från de berörda gruppernas experter och konsulter är viktigt i detta sammanhang.

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 18 föreslås att s.k. lokala diskrimineringsombudsmän bör inrättas.

Utskottets ställningstagande

Det konkreta arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering bedrivs i stor utsträckning på lokal nivå. Utskottet anser att det är viktigt att genom stöd och rådgivning underlätta och främja detta lokala arbete. Flera initiativ till ett sådant stöd tas upp i skrivelsen. Bland dessa kan nämnas den kunskapsbank som byggs upp och som utskottet tog upp ovan (jfr föregående avsnitt). I detta sammanhang kan påpekas att ett nätverk av experter och resurspersoner inom detta område skall bildas för att bistå kommunerna. Vidare kan nämnas att Integrationsverket har fått i uppdrag att tillsammans med Svenska Kommunförbundet utveckla en rådgivande och stödjande verksamhet till vilken kommuner som har problem med rasistiska och främlingsfientliga strömningar kan vända sig. Ett brett samråd med kommuner har inletts i detta syfte och kommer att fortgå under 2001. Med dessa åtgärder i åtanke finner utskottet det inte påkallat med det tillkännagivande som föreslås motion 2000/01:Sf635. Motionen avstyrks.

Angående frågan om rådgivning och stöd till kommunerna förutsätter utskottet att dessa uppdrag kommer att gå till dem som är lämpligast härför. Här torde exempelvis konsulter från de berörda grupperna kunna komma i fråga. Utskottet anser härmed motion 2000/01:Sf23 yrkande 4 delvis i huvudsak tillgodosedd och avstyrker den sålunda.

Angående frågan om lokala diskrimineringsombudsmän har riksdagen tidigare vid två tillfällen avslagit liknande yrkanden bl.a. med motiveringen att inget hindrar kommunerna att själva inrätta funktioner liknande DO på lokal nivå (bet. 1997/98:SfU6, rskr. 1997/98:68 och bet. 1999/2000:SfU10, rskr. 1999/2000:188). Utskottet står fast vid denna bedömning. Utskottet noterar i detta sammanhang även att det i skrivelsen aviseras ett antal projekt för att stärka det lokala arbetet mot diskriminering. Bland annat sägs att regeringen ser mycket positivt på arbetet med s.k. antidiskrimineringsbyråer. DO och Integrationsverket avser, enligt skrivelsen, under året att stimulera uppbyggnaden av ett nätverk mellan de olika antidiskrimineringsbyråerna. Med detta avstyrker utskottet motion 2000/01:Sf24 yrkande 18.

Antidiskrimineringsklausul vid offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

– antidiskrimineringsklausul vid offentlig upphandling.

Jämför reservationerna 21 (m) och 22 (mp).

Motionerna

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 2 anser motionärerna att regeringen inför FN:s världskongress mot rasism 2001 bör uttala att antidiskrimineringsklausuler inte utgör handelshinder och verka för att det skrivs in i konferensens slutdokument.

I yrkande 16 i samma motion anser motionärerna att antidiskrimineringsklausuler vid offentlig upphandling bör användas. De menar att det är ett viktigt verktyg för att motverka diskriminering.

I motion 2000/01:Sf21 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) yrkande 2 anför motionären att det finns stora risker med olika former av sanktioner eller andra ingripande åtgärder från det allmänna. Motionären anser att det inte är acceptabelt med ett system som kan dubbelbestraffa. Alla sanktioner från samhällets sida bör ha ett otvetydigt stöd i lagstiftningen, så att de t.ex. kan överklagas.

Utskottets ställningstagande

Den parlamentariska Upphandlingskommittén har genom tilläggsdirektiv (dir. 1999:34) bl.a. i uppdrag att analysera möjligheterna för den offentliga sektorn att ta in s.k. antidiskrimineringsklausuler i upphandlingsavtal. I mars 2001 skall kommittén lämna sitt slutbetänkande.

Regeringen aviserar även i skrivelsen ett utredningsarbete om möjligheterna att förena olika statliga stödåtgärder med krav relaterade till icke-diskriminering. En grundtanke bakom de krav som ställts på användningen av antidiskrimineringsklausuler vid offentlig upphandling är att offentliga medel inte skall gå till verksamheter inom ramen för vilka grundläggande mänskliga rättigheter kränks. Det kan ifrågasättas i vad mån samma synsätt borde kunna gälla även vad gäller olika statliga stödåtgärder. Det skulle exempelvis kunna handla om vissa bidrag, subventioner och stöd till företag och organisationer.

Utskottet anser att det inte finns någon anledning att föregripa Upphandlingskommitténs slutsatser eller det i skrivelsen aviserade utredningsarbetet om möjligheterna att förena olika statliga stödåtgärder. Utskottet förutsätter att även de synpunkter som förs fram i motion 2000/01:Sf21 kommer att övervägas vid ärendets beredning. Utskottet avstyrker motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkande 16. Vidare anser inte utskottet att riksdagen i detta sammanhang bör göra något uttalande i den fråga som tas upp i motion 2000/01:Sf24 yrkande 2.

Värdegrunden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

- värdegrunden
- museernas roll.

Jämför reservationerna 23 (m, kd), 24 (c), 25 (mp) och 26 (kd).

Motionerna

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 13 anförs att ett nytt kärnämne bör införas i skolan. Syftet med ämnet är att skapa ett forum där eleverna kan diskutera existentiella frågor samt frågor om demokrati och demokratiska grundvärderingar etc.

I motion 2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 1 anför motionärerna att en s.k. personalistisk människosyn bör ligga till grund för demokratin. Personalism är enligt vad som anförs i motionen en helhetssyn på människan, utifrån vilken man bör värna alla människors liv, frihet och värdighet.

I yrkande 3 i samma motion samt i motion 2000/01:Sf645 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 1 tas frågan om en värdegrund som bygger på den kristna traditionen upp. Motionärerna anser att en kristen människosyn och värdegrund ger skäl för respekt för olika åsikter, empati och solidaritet, för ett engagemang och ansvar som sträcker sig utöver egenintresse, familjeband, kön, etnicitet, religion m.m.

I motion 2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 7 anför motionärerna att museerna har en stor betydelse i arbetet för att motverka främlingsfientlighet och rasism. Att ha en god kännedom om sitt eget kulturarv är både en förutsättning för att bygga upp sin egen identitet och för att kunna respektera andras kulturer och värden, anför motionärerna.

I samma motion yrkande 2 pekar motionärerna på familjens centrala roll i rättssamhällets uppbyggnad. Varje bärande värdesystem i ett rättssamhälle bygger på en process av införlivande av värden, värderingar och normer. Här har familjen en mycket viktig roll att spela, enligt vad som anförs i motionen.

I motion 2000/01:Sf611 av Lennart Daléus m.fl. (c) yrkande 1 anförs att åtgärder för att motverka segregationen i samhället måste vidtas. Diskriminering måste motverkas på alla plan och i alla sammanhang. Motionärerna pekar i detta sammanhang även på att skolan har ett ansvar som förmedlare av humanistiska värden.

Utskottets ställningstagande

Rasistiska och andra uppfattningar och värderingar, som står i strid med principen om alla människors lika värde, utgör ytterst en utmaning mot hela den värdegrund som bär upp demokratin. Ett långsiktigt och kontinuerligt arbete för att stärka de demokratiska institutionerna och öka den demokratiska med-

vetenheten hos medborgarna är därför nödvändigt. Skolan utgör en nyckelinstitution i det långsiktiga främjandet av demokratiska värden. Att ytterligare utveckla skolans arbete med värdegrundsfrågorna är därför viktigt. Inom skolan måste dessutom kompetens och resurser finnas för att kunna identifiera och konfrontera direkta uttryck för rasism, homofobi och andra former av intolerans liksom diskriminering, såväl från elevers och lärares sida som från det omgivande samhället. I gränslandet mellan utbildningsåtgärder och kulturpolitik finns möjligheter att vidta åtgärder för att på lång sikt öka engagemanget för, och insikten om, demokratins villkor.

Flera satsningar görs för att stärka värdegrundsarbetet. Enligt vad som anges i skrivelsen avser regeringen bl.a. att satsa sammanlagt 12 miljoner kronor under de tre närmaste åren för att inom värdegrundsområdet bredda och höja skolväsendets vetenskapliga kunskapsbas och kompetens samt göra forskningen mer tillgänglig. Vidare pågår ett utvecklingsarbete för folkstyret, bl.a. avser regeringen att avsätta ytterligare projektmedel till lokal demokratiutveckling för perioden t.o.m. 2002. Ett förslag till en nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna skall presenteras hösten 2001. En interdepartemental arbetsgrupp som har i uppgift att utarbeta ett förslag till en nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna och ett första steg i arbetet med en nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna har tagits i och med den nyligen presenterade departementspromemorian *Mänskliga rättigheter i Sverige – en kartläggning* (Ds 2001:10).

Utskottet noterar även att skolministern proklamerade 1999 som ett värdegrundsår och att ett värdegrundsprojekt då initierades inom Utbildningsdepartementet. Värdegrundsprojektet konstaterade bl.a. att det behövdes tydligare skrivningar om värdegrunden i läroplanerna. Undersökningar har visat att bristen på tydliga mål i läroplanerna försvårar för skolorna att vägleda och påverka barns och ungas värdeutveckling. Hösten 2000 tillsatte regeringen en arbetsgrupp (U 2000:E) för att se över läroplanerna som styrdokument. Den har som huvuduppgift att ge förslag till hur de övergripande målen i läroplanerna kan få större genomslag i relation till andra styrdokument som kursplaner och betygskriterier. Arbetsgruppen skall avrapportera sitt arbete senast den 31 maj 2001.

Mot bakgrund av de åtgärder som vidtagits anser utskottet inte att skäl finns för ett tillkännagivande på värdegrundsområdet. Utskottet avstyrker motionerna 2000/01:Sf25 yrkandena 1–3, 2000/01:Sf611 yrkande 1 samt 2000/01:Sf645 yrkande 1.

Angående ett nytt kärnämne vill utskottet påpeka att en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet utrett förutsättningarna för en ändrad utformning av vissa kärnämeskurser i gymnasieskolan. Arbetsgruppen redovisade i januari 2001 sitt uppdrag i promemorian *En utveckling av gymnasieskolans kärnämnen* och överlämnade den till Gymnasiekommittén 2000 (dir. 2000:35) för vidare behandling. Utskottet vill inte föregripa den fortsatta beredningen och avstyrker sålunda motion 2000/01:Sf24 yrkande 13.

Vad gäller frågan om museernas roll för att motverka främlingsfientlighet och rasism kan nämnas att det i de kulturpolitiska målen i dag som ett mål bl.a. anges att ”det är ett kulturpolitiskt ansvar att motverka försök att utnyttja kulturarvet i diskriminerande syften” (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Det kan även nämnas att det i regleringsbrevet för de centrala statliga museerna anges som ett mål att de skall bidra till minskad diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. I detta sammanhang bör även projektet Levande historia nämnas (jfr avsnittet Informationssatsning och evenemang mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering). Huvudsyftet med motion 2000/01:Sf25 yrkande 7 synes således redan tillgodosett, och utskottet avstyrker sålunda yrkandet.

Mobbning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

- nollvision vid arbetet mot mobbning.
- övriga frågor om mobbning.

Jämför reservationerna 27 (kd, c) och 28 (m, kd, c, fp)

Motionerna

Frågan om nolltolerans mot mobbning tas upp i två motioner, dels i motion 2000/01:Sf18 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) yrkande 5, dels i motion 2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 4.

I motion 2000/01:Sf23 av Bo Könberg m.fl. (fp) yrkande 3 tar motionärerna upp frågan om mobbning. Motionärerna föreslår ett antal åtgärder mot mobbning. Bl.a. bör alla skolor ha åtgärdsplaner mot mobbning och föräldrarna till både dem som mobbar och blir mobbade bör informeras.

I motion 2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 5 pekar motionärerna på behovet av en nationell kampanj mot mobbning.

I yrkande 6 i samma motion pekar motionärerna på att Statens skolverk, enligt skrivelsen, fått i uppdrag att vidta åtgärder och göra riktade insatser mot främlingsfientlighet, rasism och homofobi samt etniskt och sexuellt relaterad mobbning. Motionärerna anser att ”mobbning på grund av trosbekännelser” bör läggas till.

Utskottets ställningstagande

Att förebygga och motverka alla former av rasism, homofobi och sexuella trakasserier liksom all slags diskriminering är en ytterst angelägen uppgift. I skrivelsen nämns särskilt att Statens skolverk har fått i uppdrag att vidta åtgärder och göra riktade insatser för att komma till rätta med eventuella missförhållanden i skolan när det gäller främlingsfientlighet, rasism och homofobi

samt etniskt och sexuellt relaterad mobbning. I skrivelsen sägs också att åtgärder kommer att vidtas för att ytterligare utveckla kvalitetsredovisningarna som ett effektivt instrument i uppföljningen av i vad mån skolorna når uppsatta mål, t.ex. när det gäller arbetet mot kränkande behandling.

Riksdagen har tidigare behandlat frågor om nollvision som mål i arbetet för att motverka mobbning. Riksdagen har avslagit dessa yrkanden bl.a. med motiveringen att tydliga föreskrifter mot mobbning och annan kränkande behandling i dag finns i skolans styrdokument såsom skollag och läroplaner (bet. 1999/2000:UbU15).

Vidare tillsattes 1999 Skollagskommittén (dir. 1999:15) för att göra en översyn av skollagstiftningen. Kommittén skall enligt direktivet bl.a. göra en översyn och vid behov föreslå förändringar för att stärka barns, ungdomars och vuxnas säkerhet, skydd och trygghet i barnomsorgs- och skolverksamheten. I direktivet pekas särskilt frågor om kränkande behandling ut. Kommittén kommer att lämna sina förslag i september 2001.

Med anledning av det ovan angivna och då utskottet inte vill föregripa Skollagskommitténs förslag avstyrker utskottet motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 5, 2000/01:Sf23 yrkande 3 samt 2000/01:Sf25 yrkandena 4 och 5. Vidare förutsätter utskottet att man inom skolvärlden uppmärksammar all mobbning, således även på grund av trosbekännelse. Motion 2000/01:Sf25 yrkande 6 avstyrks.

Arbetets koppling till migrationspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

– kopplingar till migrationspolitiken.

Jämför reservation 29 (v, mp).

Motionerna

I motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 2 anför motionärerna att flyktingpolitiken ger viktiga signaler vad gäller människors lika värde och anser därför att Sverige skall verka kraftfullt i EU för en solidarisk och human flyktingpolitik. Arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering kräver en generös flyktingpolitik, anser motionärerna.

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 4 anser motionärerna att Sverige bör ratificera ILO-konventionen The International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.

I samma motions yrkande 5 anför motionärerna att det finns risker för kränkning av de mänskliga rättigheterna i och med Schengenavtalet. Motionärerna framhåller att Sverige på ett konsekvent sätt måste följa de konventioner som har undertecknats.

Utskottets ställningstagande

Flera avgränsningar görs i skrivelsen, vilket utskottet har full förståelse för. Bl.a. faller migrationspolitiken utanför de områden som behandlas här. I skrivelsen sägs emellertid även att det finns samband och kopplingar av olika slag mellan å ena sidan asyl- och invandringspolitikens utformning, å andra sidan attityder och förhållningssätt i Sverige som är relaterade till förekomsten av rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering.

Utskottet anser att asyl- och invandringspolitiken bör präglas av humanitet och respekt för principen om alla människors lika värde. Utskottet anser vidare att regeringen verkar för en human och solidarisk flyktingpolitik i EU och kan i detta sammanhang inte se något skäl för riksdagen att särskilt uttala detta. Vidare förutsätter utskottet att Sverige följer de konventioner man anslutit sig till samt att nya relevanta konventioner uppmärksammas. Med detta avstyrker utskottet motionerna 2000/01:Sf22 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkandena 4 och 5.

Utskänkningstillstånd**Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen avslår motionsyrkande om

– utskänkningstillstånd.

Jämför reservation 30 (mp).

Motionen

I motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) yrkande 17 tar motionärerna upp indragning av utskänkningstillstånd vid olaga diskriminering. De anser att det skulle vara positivt om det ställdes som ett tillståndsvillkor att tillståndsinnehavaren följde antidiskrimineringslagarna.

Utskottets ställningstagande

Enligt alkohollagen får serveringstillstånd endast meddelas den som visar att han eller hon med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheter i övrigt är lämplig att utöva verksamheten. Vid tillståndsprövningen skall särskild hänsyn tas till om sökanden är laglydig och benägen att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna (lämplighetsprövning). Om en tillståndsinnehavare i sin restaurangverksamhet, eller anställda i verksamheten, fälls för brottet olaga diskriminering innebär det att serveringstillståndet kan ifrågasättas. Detta är ett brott som har anknytning till restaurangrörelsen och måste bedömas som allvarligt.

I skrivelsen nämns att berörda tillståndsgivande myndigheter och näringsidkare inom restaurangbranschen skall uppmärksammas på att bestämmelserna i alkohollagen innebär att serveringstillståndet kan dras in om en tillståndsinnehavare i sin restaurangverksamhet, eller anställda i verksamhet-

en, fälls för brottet olaga diskriminering. Med detta avstyrks motion 2000/01:Sf24 yrkande 17.

Utbildning och granskning av polis och väktare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om

– utbildning och granskning av polis och väktare.

Jämför reservation 31 (mp).

Motion

Frågan om utbildning och granskning av polis och väktare tas upp i tre yrkanden i motion 2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp). Dels anser motionärerna att större satsningar för att öka medvetenheten om fördomar och diskriminering måste göras vid utbildningen av polisen (yrkande 8). Dels anser motionärerna att utbildningen av ordningsvakter och väktare bör förbättras och utformas så att diskriminering o.d. motverkas (yrkande 9). Slutligen anser motionärerna att en granskningsinstans för anmälningar mot ordningsvakter med polisiära befogenheter bör inrättas (yrkande 10).

Utskottets ställningstagande

I juni 2000 presenterade Rikspolisstyrelsen en strategi för polisens arbete med frågor som har anknytning till rasism och främlingsfientlighet samt homofobiska brott. Syftet är att de polisanställda skall ha god kunskap om grunden för denna typ av brott och om situationen för de grupper som utsätts för dem. Strategin definierar några nyckelområden där polisiväsendet behöver vidta åtgärder. Det betonas också att en framgångsrik brottsbekämpning inom området förutsätter ett system av heltäckande åtgärder på både central och lokal nivå. Rikspolisstyrelsen har också gett polismyndigheterna direktiv för hanteringen av brott med aktuella motiv. I sina reviderade planeringsförutsättningar för 2001–2003 anför Rikspolisstyrelsen att det inom området rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska brott är angeläget att polismyndigheterna organiserar arbetet och skapar rutiner som gör att sådana brott kan upptäckas redan när brottsanmälan tas upp. Alla brott där det kan finnas sådana motiv skall, enligt skrivelsen, tas fram och behandlas med förtur.

Angående frågan om väktare och ordningsvakter pågår för närvarande inom Justitiedepartementet en övergripande översyn av användningen av ordningsvakter och väktare, deras arbetsuppgifter och befogenheter.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och den pågående översynen avstyrker utskottet motion 2000/01:Sf24 yrkandena 8–10.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Diskrimineringslagstiftningen (punkt 2)

av Margit Gennser, Gustaf von Essen, Göran Lindblad och Cecilia Magnusson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf20 yrkande 2 och avslår motion 2000/01:Sf24 yrkande 1.

Ställningstagande

I dagsläget råder det dessvärre inte någon tvekan om att diskriminering utgör ett problem i det svenska samhället. Möjligheterna att påverka mänskligt beteende med politiskt beslutsfattande är samtidigt begränsade. Icke desto mindre är det en grundval för ett humanistiskt och demokratiskt samhälle att varje människa bemöts med respekt för det han eller hon är.

Vår slutsats blir därför att lagstiftning kan vara befogad för att hävda den enskildes rätt och okränkbarhet. Vi anser att diskrimineringslagstiftningen bör samordnas. Det är därför med tillfredsställelse som vi noterar att regeringen börjat tänka i dessa banor. Vi anser att förslaget om en samordning av diskrimineringslagstiftningen inte får stanna vid tanken, utan att den bör omsättas i praktisk handling.

2. Diskrimineringslagstiftningen (punkt 2)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 1 och avslår motion 2000/01:Sf20 yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen avser att låta utreda möjligheterna till en generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och

samhällsområden. Vår ståndpunkt är att alla diskrimineringsgrunder skall omfattas. Det är viktigt att undvika att könsdiskriminering ännu en gång hålls utanför en förbättring av lagarna mot diskriminering.

3. Ombudsmännen (punkt 3)

av Margit Gennser (m), Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Göran Lindblad (m), Cecilia Magnusson (m), Birgitta Carlsson (c) och Magda Ayoub (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 4, 2000/01:Sf20 yrkande 1, 2000/01:Sf21 yrkande 3 och 2000/01:Sf25 yrkande 12.

Ställningstagande

I skrivelsen redovisas bl.a. att regeringen avser att ge tilläggsdirektiv till den utredning som ha till uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N 2001:01) om att också överväga frågan om en sammanslagning av några eller samtliga ombudsmän som är underställda regeringen. Vi anser att ombudsmännen skall slås ihop till en gemensam myndighet. Vi vill understryka att en sammanslagning även bör omfatta jämställdhetsfrågorna.

Vi anser vidare att möjligheten att ombudsmännen underställs riksdagen, i stället för som i dag regeringen, borde ses över. Om ombudsmän underställdes riksdagen skulle ombudsmännens roller kraftigt förstärkas och förtroendet för dem hos allmänheten öka. Detta bör behandlas av den utredning som nu utreder en sammanslagning av ombudsmännen.

4. DO:s ansvar för opinionsbildning (punkt 4)

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf25 yrkande 11.

Ställningstagande

Vår grundsyn om alla människors lika och absoluta värde innebär en skyldighet att ständigt och i alla sammanhang ta avstånd från och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. Vi anser att Ombudsmännen mot etnisk diskriminering bör ha ett speciellt ansvar och fungera som motor i opinionsbildningen mot dessa företeelser.

5. Tillsyn över högskolan (punkt 5)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 7.

Ställningstagande

Enligt skrivelsen är det Högskoleverket som i framtiden skall utöva tillsyn över huruvida högskolorna och universiteten lever upp till diskrimineringslagarna. Studenternas rättsskydd kommer inte att kunna stärkas på så vis. Vi föreslår därför att tillsynen även här skall utövas av de ombudsmän (eller den samlade ombudsmannen) som finns till för att motverka diskriminering. Vi anser att det vore märkligt om ombudsmännen skulle utöva tillsyn över allt förutom högskolan.

6. Hets mot homosexuella (punkt 6)

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c) och Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 1 och 2000/01:Sf22 yrkande 6 och avslår motion 2000/01:Sf25 yrkande 10.

Ställningstagande

Vi välkomnar att regeringen i skrivelsen öppnar för möjligheten att också homosexuella skall inbegripas i lagen om hets mot folkgrupp. Det finns starka skäl som talar för kriminalisering av hets mot homosexuella. Det gäller bl.a. att göra människor medvetna om att det förekommer diskriminering och hets mot homosexuella. Lagen om hets mot folkgrupp har gjort att anmälningarna mot dessa typer av brott har ökat. En kriminalisering av hets mot homosexuella skulle sannolikt ha samma funktion.

Vi menar dock att regeringens initiativ inte är tillräckligt, utan vill komplettera lagen om hets mot folkgrupp genom ytterligare vidgning för att gälla också bisexuella. Vi anser därför att regeringen i pågående beredning av ny lagstiftning bör utgå från att lagen skall utvidgas på ett sådant sätt att lagen om hets mot folkgrupp skall gälla hets mot personer på grund av deras sexuella läggning.

7. Hets mot homosexuella (punkt 6)

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf25 yrkande 10 och avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 1 och 2000/01:Sf22 yrkande 6.

Ställningstagande

Eftersom det i dag inte är straffbart att uttrycka hot eller missaktning mot homosexuella som grupp, anser regeringen att det finns skäl som talar för en kriminalisering av hets mot homosexuella som grupp.

Vi har krävt ett starkare skydd för de mänskliga fri- och rättigheterna och därmed ett tydligt diskrimineringskydd för människans integritet oberoende bl.a. av sexuell identitet. Vi delar sålunda regeringens uppfattning att det är viktigt att skydda homosexuella, som alla andra medborgare, mot våld och hets.

Vi anser vidare att det är angeläget att avvägningen mellan å ena sidan religionsfriheten och yttrandefriheten och å andra sidan behovet av skydd för minoriteter görs med omsorg. Det måste vara möjligt att offentligt diskutera olika livsstilar eller livsåskådningar. Vi anser att det därför är viktigt att inte genom lagstiftning träda religionsfriheten förnär.

8. Begreppet ras (punkt 7)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 6.

Ställningstagande

Miljöpartiets motion Begreppet ras i lagstiftningen, 1996/97:K535, om att omdefiniera de delar i vår författning där ordet ras förekommer bifölls, men har ännu inte genomförts. Det finns inte någon vetenskaplig grund för att dela upp människor i skilda raser och därför ingen anledning att använda begreppet ras i författningstexter. Ideologier som bygger på en sådan tro delar upp människor efter ytliga egenskaper som t.ex. hudfärg. Vi anser att beslutet om att ta bort ordet ras ur lagstiftningen bör genomföras.

9. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet (punkt 8)

av Birgitta Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf18 yrkandena 2 och 3 och avslår motionerna 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del och 2000/01:Sf24 yrkande 11.

Ställningstagande

Historiskt sett har arbetslinjens tillämpning inom svensk politik varit vägledande. Yrkesrollen eller den position som man haft på sin arbetsplats har varit grunden för individers möjligheter att påverka sin vardag och därigenom även möjligheterna att förverkliga sitt livsprojekt.

En av de viktigaste åtgärderna för att minska segregeringen i samhället är att öka förutsättningarna för deltagande i arbetslivet. Detta kan ske genom att invandrade personer direkt vid mottagandet erhåller en arbetspraktik och i kombination med denna praktik ges möjlighet att studera svenska språket. Samhället kan vidare genomföra en validering (utvärdering och jämförelse) mellan kompetensen och utbildningsnivåerna hos enskilda utomnordiska medborgare och det svenska utbildningssystemet. En annan åtgärd som bör vidtas är att införa s.k. övergångsarbetsmarknader där arbetslösa som befinner sig i eller riskerar att hamna i långtidsarbetslöshet ges tillgång till arbetsmarknaden genom att arbetsgivare under en övergångsperiod får nedsatta arbetsgivaravgifter. Detta skulle öka möjligheterna främst rörande osäkerhet kring den arbetssökandes kompetens på grund av en utbildning i ett utomnordiskt land och statistisk diskriminering där hela grupper av utomnordiska medborgare tillskrivs egenskaper och kunskaper på grund av att en majoritet besitter dessa. Här finns möjlighet för arbetsgivaren att lära känna den kompetens som enskilda utomnordiska medborgare besitter.

Vi anser att principen om lika behandling på arbetsmarknaden oavsett kön, ålder, etnicitet, hudfärg, sexuell läggning, politisk eller religiös övertygelse bör vara vägledande.

10. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet (punkt 8)

av Bo Könberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del och avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkandena 2 och 3 och 2000/01:Sf24 yrkande 11.

Ställningstagande

Regeringen vill ge AMS ett särskilt uppdrag om bl.a. utbildningsåtgärder riktade till arbetsförmedlare och annan personal inom AMV rörande såväl mekanismerna bakom diskriminering som de gällande reglerna på området.

Vi anser att uppdragets omfattning och innehåll är klart otillfredsställande. Flera rapporter och undersökningar (Riksdagens revisorer, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering IFAU, utredningen om brandkatastrofen i Göteborg) har beskrivit den känsla av frustration, missnöje och ibland intensiv misstänksamhet som har spritt sig i invandrabefolkningen när det gäller kontakterna med myndigheterna, och då oftast relationerna med arbetsförmedlingar.

I ljuset av dessa dystra beskrivningar menar vi som socialliberaler att radikala grepp behövs för en ändring av attityderna. Det gäller t.ex. uppmaningar riktade till AMS, länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar att etablera kontinuerliga kontakter med invandrarorganisationer i trakten. Studiedagar, konferenser och seminarier i vilka invandrarna får rollen av lärare och samtalsledare medan arbetsförmedlare och andra tjänstemän intar positionen av elever skulle väsentligt förbättra kommunikationen mellan de berörda. För att en gång för alla göra slut på fördomarna som automatiskt gör invandraren till passivt objekt för åtgärder och program behöver myndigheterna själva börja ta del av de erfarenheter som fyller den diskriminerades vardag.

11. Övriga frågor om diskriminering i arbetslivet (punkt 8)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 11 och avslår motionerna 2000/01:Sf18 yrkandena 2 och 3 och 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del.

Ställningstagande

Statliga myndigheter skall sedan förra året upprätta handlingsplaner för att främja etnisk mångfald på arbetsplatsen samt motverka alla former av diskriminering. Tyvärr framgår det inte i regeringens skrivelse hur arbetet skall följas upp och utvärderas.

I likhet med jämställdhetsplaner bör arbetsplatser med fler än tio anställda ta fram mångfaldsplaner. Krav om detta bör införas i lagen.

12. Könsperspektiv (punkt 9)

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf22 yrkande 3.

Ställningstagande

Skrivelsen avgränsas till att inte behandla diskriminering på grund av kön, vilket vi anser vara rimligt. Men det är inte samma sak som könsblindhet. Att blunda för att kvinnor och män med annan etnicitet än majoritetssamhället drabbas olika av rasism och främlingsfientlighet leder till ytterligare förtryck av invandrade kvinnor. Att blunda för manliga respektive kvinnliga homosexuella ofta olika situation vad gäller homofobi leder bara till ett osynliggörande. Att inte se att kvinnor och män i de rasistiska och främlingsfientliga organisationerna har olika roller är att inte kunna hitta utvägar för alla ur dessa miljöer. Framför allt är detta angeläget när det gäller det kommande arbetet; vi menar att det i redogörelsen saknas förslag till åtgärder. Vi anser att det är viktigt att lyfta fram det faktum att det, även vad gäller rasism, främlingsfientlighet och homofobi, finns ett könsperspektiv – och inte bara att nämna det i förbifarten.

13. Bisexuella, transsexuella och transvestiter (punkt 10)

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf22 yrkande 4.

Ställningstagande

Regeringen anger på flera ställen i skrivelsen att homofobi skall bekämpas, vilket vi ser som utmärkt. Vi menar dock att det är viktigt att inte osynliggöra bisexuella och transpersoner som också de drabbas av fördomar och diskriminering. Därför bör också dessa grupper ingå i de diskussioner som förs inom ramen för värdegrunden i skolan, i prioriteringen inom rättsväsendet och i utbildningen av nyckelpersoner som anges i handlingsplanen.

14. Informationssatsningar m.m. (punkt 11)

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf22 yrkandena 1 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 1, 2000/01:Sf23 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkandena 12, 14 och 15.

Ställningstagande

En bodelning bör göras mellan vad som är statens uppgift och vad som är partiets, frivilligorganisationers och enskildas uppgift i det kommande arbetet. Det bör tydligt anges att staten genom sina myndigheter direkt skall motarbeta diskriminering – dvs. handlandet att diskriminera någon annan människa. När det gäller rasism och främlingsfientlighet handlar det om åsikter och människosyn, varför det är principiellt problematiskt och sällan särskilt effektivt att staten på ett direkt sätt arbetar mot dessa.

Vidare är det vår uppfattning att det inte är verkningfullt – och ibland kontraproduktivt – att driva dessa angelägna frågor i form av kampanjer eller jippon. Vi vill med detta säga att vi visserligen inte motsätter oss manifestationer och musikgalor för att ge det etablerade samhället och människor i allmänhet forum att visa sin tro på människors lika värde, men att vi inte anser det vara en angelägen uppgift för staten att bistå med riktade bidrag. Satsningen på en stiftelse som skall inrättas under namnet Artister mot nazister bör därför avvisas.

15. Informationssatsningar m.m. (punkt 11)

av Bo Könberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf23 yrkande 2 och avslår motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 1, 2000/01:Sf22 yrkandena 1 och 7 och 2000/01:Sf24 yrkandena 12, 14 och 15.

Ställningstagande

Som framkommer av skrivelsen pågår i dag ett viktigt arbete med analys och uppvärdering av etiska ställningstaganden på samhällets offentliga arenor, i de institutioner, myndigheter och organisationer som ger struktur till vardagens samtal och handlingar. I detta sammanhang vill vi påpeka att stora brister förekommer i diskussionen om den mycket grymma intolerans som har

sina rötter i kommunismen. Det räcker inte med de hänvisningar till stalinismen som skrivelsen innehåller.

Trots Berlinmurens fall har politiska ställningstaganden som försöker ursäkt kommunistens brott mot mänskliga rättigheter fortfarande stor spridning i hela världen. I kampanjen Levande historia och i de svensk initierade konferenserna om intoleransen bör vänsterrevisionismen bli objekt för ständiga analyser och allt djupare avslöjanden.

16. Informationssatsningar m.m. (punkt 11)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkandena 12, 14 och 15 och avslår motionerna 2000/01:Sf21 yrkande 1, 2000/01:Sf22 yrkandena 1 och 7 och 2000/01:Sf23 yrkande 2.

Ställningstagande

En tydlig eurocentrism genomsyrar regeringens skrivelse. De folkmord som har ägt rum i de delar av världen varifrån många svenskar med invandrabakgrund kommer uppmärksammas dåligt. Kolonialismens illgärningar och aktuella folkmord som förra decenniets folkmord i Rwanda och i före detta Jugoslavien glöms bort. Det behövs en satsning på forskning och utbildningsprojekt som tar upp, belyser och analyserar orsakerna och konsekvenserna av kolonialismen och de ovannämnda folkmorden.

Vidare anser vi att det arbete som Forum för levande historia förväntas driva är vällovt men långt ifrån tillräckligt. Den antirasistiska rörelsen bör få i uppdrag att driva ett nationellt antirasistiskt center. Medel bör tilldelas så att centret kan bildas och drivas samt för att öppna en fond för konkreta aktiviteter som syftar till att motverka diskriminering.

Vi anser också att en årlig återkommande nationell konferens mot rasism och diskriminering behövs. Den kan organiseras inom ramen för ett antirasistiskt center.

17. Organisationernas roll (punkt 12)

av Bo Könberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf23 yrkandena 1 och 5 och avslår motionerna 2000/01:Sf19 och 2000/01:Sf24 yrkande 3.

Ställningstagande

På flera punkter föreligger det skillnader mellan regeringens och vår uppfattning om arbetet med aktuella frågor om intolerans. Den viktigaste skiljelinjen återfinns i relationen mellan det offentliga Sverige och de grupper och individer som kan och vill agera mot alla former av intolerans. Vi tror på ställningstaganden och aktioner utformade och genomförda underifrån och upp, med utgångspunkt i initiativ och handlingar som den enskilde invånaren och små lokala grupper står för.

De delar i regeringens skrivelse som avser den vardagliga dialogen och samverkan mellan å ena sidan beslutande och verkställande instanser och å andra sidan invånare är oftast för svagt formulerade. En decentralisering av antidiskrimineringspolitiken är nödvändig. Arenor för egen makt och generös finansiering av underifrån kommande initiativ och aktioner bör ge bättre resultat än kostsamma centraliserade och hierarkiskt anordnade satsningar.

Vidare har regeringen under år 2000 gett Integrationsverket flera uppdrag med syfte att intensifiera verkets förebyggande arbete mot intolerans.

De bästa aktörerna i kampen mot alla former av diskriminering är de berörda människorna själva. Integrationsverket kan antagligen vinna en helt berättigad position i en ”Empowerment”-process först när denna myndighet skapar arenor på vilka de diskriminerade kan spela en huvudroll. Ett sådant verk skulle snarare vara en katalysator, en medlare och förmedlare av kunskap och kontakter än en myndighet som uppifrån verkställer färdigt formulerade planer och program. För att kunna spela denna roll behöver verket en helt annan ekonomi än det har nu. Hela beloppet som Integrationsverket årligen kan dela till landets alla invandrarorganisationer ligger på en mycket låg nivå, ca 20 miljoner kronor.

18. Organisationernas roll (punkt 12)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 3 och avslår motionerna 2000/01:Sf19 och 2000/01:Sf23 yrkandena 1 och 5.

Ställningstagande

NGO:er som arbetar med diskrimineringsfrågor bör få en rimlig chans att delta i FN:s världskonferens mot rasism i Sydafrika hösten 2001 (WCAR). Vi anser att resurser bör tilldelas specifikt till dessa organisationer så att deras deltagande kan bli möjligt.

19. Kommunernas roll (punkt 13)

av Bo Könberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del och avslår motionerna 2000/01:Sf24 yrkande 18 och 2000/01:Sf635.

Ställningstagande

När det gäller stöd för lokalt arbete, stöd till brottsoffer, rådgivning och stöd till kommuner och lokalt brottsförebyggande arbete är dialogen med minoriteterna oerhört värdefull. Att köpa kunskaps tjänster om antidiskriminering direkt från de berörda gruppernas experter och konsulter är ett sätt att i praktiken försvåra diskrimineringen. Detta är ett sätt att bryta den roll av passiv mottagare av åtgärder som minoriteterna ofta får. Här får i stället personer från minoritetsgrupperna en aktiv roll som lärare och kunskapsförmedlare.

20. Kommunernas roll (punkt 13)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 18 och avslår motionerna 2000/01:Sf23 yrkande 4 i denna del och 2000/01:Sf635.

Ställningstagande

Vi delar regeringens positiva syn på diskrimineringsbyråernas verksamhet. Men vi vill dessutom föreslå lokala diskrimineringsombudsmän, som kan cementera de olika ombudsmännens roll och verkan.

21. Antidiskrimineringsklausul (punkt 14)

av Margit Gennser, Gustaf von Essen, Göran Lindblad och Cecilia Magnusson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf21 yrkande 2 och avslår motion 2000/01:Sf24 yrkandena 2 och 16.

Ställningstagande

I skrivelsen redovisar regeringen t.ex. antidiskrimineringsklausuler vid offentlig upphandling som instrument som mer aktivt bör kunna användas i arbetet för att motverka diskriminering.

Det är enligt vår uppfattning inte acceptabelt att man i Sverige bygger upp system som innehåller dubbla eller tredubbla påföljder eller sanktionsmöjligheter. Det är framför allt inte acceptabelt om detta leder till att man skapar ett eget rättsväsende vid sidan av det domstolsväsende som finns för att tillämpa av Sveriges riksdag antagna lagar. Detta vore ett brott mot grundläggande demokratiska principer och skulle i förlängningen kunna leda till att politiker och politiska organ i ökande utsträckning får rättsvårdande uppgifter. Detta vore synnerligen allvarligt.

Det är av avgörande betydelse att alla typer av sanktionsåtgärder eller andra ingripande åtgärder från samhällets sida har ett otvetydigt stöd i lagstiftningen och att de kan bli föremål för rättslig prövning genom t.ex. överklagande.

22. Antidiskrimineringsklausul (punkt 14)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 22. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkandena 2 och 16 och avslår motion 2000/01:Sf21 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör, inför FN:s världskonferens mot rasism i Sydafrika hösten 2001 (WCAR), uttala att antidiskrimineringsklausuler inte utgör handelshinder och verka för att det skrivs in i konferensens slutdokument. Sverige har ratificerat FN:s konventioner mot diskriminering. Det blir därmed fel att i efterhand påstå att ett aktivt arbete mot diskriminering utgör handelshinder.

Vidare anser vi att antidiskrimineringsklausuler vid offentlig upphandling kan och bör användas. Det är ett viktigt verktyg för att motverka diskriminering. Sådana klausuler har prövats i till exempel Storbritannien, USA och Kanada. Enligt EG-kommissionens meddelande (KOM [98] 143) är en sådan klausul förenlig med gällande EG-rätt. Statens alla upphandlingar bör innehålla en klausul där leverantören åtar sig att inte bryta mot någon av de gällande diskrimineringslagarna. Därutöver bör klausulen klarlägga att staten förbehåller sig rätten att häva avtalet med en leverantör som överträder förbuden.

23. Värdegrunden (punkt 15)

av Margit Gennser (m), Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Göran Lindblad (m), Cecilia Magnusson (m) och Magda Ayoub (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 23. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf25 yrkandena 1–3 och 2000/01:Sf645 yrkande 1 och avslår motionerna 2000/01:Sf24 yrkande 13 och 2000/01:Sf611 yrkande 1.

Ställningstagande

Vår politik tar sin utgångspunkt i en helhetssyn på människan som innebär att alla människor har samma absoluta och okränkbara värde oavsett kön, ålder, social position, etnisk tillhörighet eller sexuell identitet. Vi vill solidarisera oss med de svaga och förtryckta samt ansvarigt värna och förvalta djur, växter och jordens resurser. Vi vill bygga demokratin på denna människosyn och värdegrund.

Denna värdegrund bör även prägla beteendet medborgare emellan. Människosynen och värdegrunden är grunden för tolerans. En kristen människosyn och värdegrund ger skäl för respekt för olika åsikter, empati och solidaritet, för ett engagemang och ansvar som sträcker sig utöver egenintresse, familjeband, kön, etnicitet, religion, osv.

Samtidigt måste samhället vara vaksamt mot tendenser till intolerans och ta dessa på allvar. I en rättsstat får aldrig hot, hets, psykiskt och fysiskt våld eller förföljelse accepteras, inte mot någon av något som helst skäl. Extremistiska grupper hat och trakasserier exempelvis mot invandrare är tyvärr verklighet i Sverige. Samhället är redan i dag vaksamt mot grupper med rasistiska och främlingsfientliga drag genom lagen om hets mot folkgrupp. Riksdagen har i detta fall gjort en avvägning mellan yttrandefrihetsintresset och olika grupper behov av skydd.

Vidare är det så att ett rättssamhälles uppbyggnad är en långsiktig process som förutsätter allmänhetens delaktighet och deltagande. Varje bärande värdesystem i ett rättssamhälle bygger på en process av införlivande av värden, värderingar och normer. Familjens centrala roll innebär att en i sin helhet god familjepolitik är en grundläggande förutsättning för detta viktiga arbete. Detta sker bäst genom att barn får växa upp i trygga familjer som kan föra över normer och hjälpa barnen att bygga upp en inre kontroll som gör det lättare att stå emot frestelsen att bryta mot de regler som bygger upp samhället.

24. Värdegrunden (punkt 15)

av Birgitta Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 24. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf611 yrkande 1 och avslår motionerna 2000/01:Sf24 yrkande 13, 2000/01:Sf25 yrkandena 1–3 och 2000/01:Sf645 yrkande 1.

Ställningstagande

Segregationen mellan familjer i skilda stadsmiljöer, mellan rika och fattiga, mellan högutbildade och lågutbildade och mellan människor boende i stad och på landsbygd är ett stort samhällsproblem oavsett om den har etnisk eller kulturell grund.

Delade städer och segregerade bostadsområden är ett demokratiskt, ekonomiskt och socialt stort problem. Det är en form av diskriminering om segregation uppkommer därför att majoritetsbefolkningen valt bort människor med lägre inkomster, annan etnisk eller kulturell bakgrund och om det fått till följd att minoriteten ofrivilligt måste bosätta sig i ett visst område.

För att motverka segregation krävs att människor är medvetna om sina rättigheter och skyldigheter. Alla enskilda människor har ett ansvar, och det krävs statliga, kommunala och lokala insatser för att klara detta. Skolan har ett ansvar som förmedlare av vad humanistiska värden innebär. Den grundläggande åtgärden för att komma till rätta med segregationen är att på alla plan och i alla sammanhang motverka diskriminering.

25. Värdegrunden (punkt 15)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 25. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 13 och avslår motionerna 2000/01:Sf25 yrkandena 1–3, 2000/01:Sf611 yrkande 1 och 2000/01:Sf645 yrkande 1.

Ställningstagande

Ett av de viktigaste målen i skolan är att förankra grundläggande demokratiska värderingar som människors lika värde. Men skolan fokuserar ofta mer på läroplanens konkreta mål, som till exempel ämneskunskaperna, än på de övergripande målen. Anledningen är att det är svårt att konkret arbeta med demokratifrågor. Projektet om värdegrunden som Utbildningsdepartementet drivit har just visat på denna svårighet. Diskussionerna blir väldigt abstrakta,

och värdeförankringen hos eleverna misslyckas. Det är därför nödvändigt att införa ett nytt kärnämne i skolan, som kan kallas till exempel Livsviktigt. Syftet är att skapa ett forum där eleverna kan ställa svåra existentiella frågor.

Demokrati är ett värde som hela tiden måste försvaras och utvecklas. För att lyckas med detta måste vi återkomma till frågan: Varför är demokrati det bästa styrelsesättet? Man måste skapa ett forum inom skolan för detta. Dessutom skulle ett särskilt ämne möjliggöra den välbehövliga utvecklingen av värdegrunden.

26. Museernas roll (punkt 16)

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 26. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf25 yrkande 7.

Ställningstagande

Att ha god kännedom om sitt eget kulturarv är både en förutsättning för att bygga upp sin egen identitet och för att kunna respektera andras kultur och värden. I mötet mellan kulturer krävs förståelsen för att kulturarvet inte är givet en gång för alla, utan ständigt berikas av nya upplevelser, erfarenheter och kontakter med och inflytande från andra länder och kulturer. Att värna och värdera sin egen kultur och samtidigt bejaka mångfald och värdesätta andra kulturer är förutsättningen för en positiv integration.

Museerna är en naturlig plats för diskussion om människans förutsättningar, livsfrågor och värderingar under olika tidsepoker både i Sverige och i andra delar av världen. Museernas arbete för att motverka främlingsfientlighet och rasism kan därför inte nog poängteras. De skulle i ännu högre utsträckning än i dag kunna bidra till att skapa fördjupad respekt för de värden som är en förutsättning för demokratin. Detta arbete är i hög grad förknippat med historia och känsla för kulturarvet i vid mening.

27. Nollvision vid arbetet mot mobbning (punkt 17)

av Rose-Marie Frebran (kd), Birgitta Carlsson (c) och Magda Ayoub (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 27. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf18 yrkande 5 och 2000/01:Sf25 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att samhället har ett ovillkorligt ansvar för att barn och unga skyddas från övergrepp och för att de får växa upp i en trygg, utvecklande och värdig miljö. Målet kan därför inte bara vara att minska mobbningen, utan måste vara att inte något barn eller någon ung människa skall utsättas för mobbning.

Vad som helst kan utlösa mobbning: utseende, religion eller fel intressen. Poängen är att det inte är den som är mobbad som är avvikande – det är den som mobbar. Skulden får aldrig läggas på den som mobbas och vuxenvärlden måste här ta sitt ansvar.

Detta ansvar innebär att vi måste lyssna, ha ögonen öppna och reagera om vi ser att något är fel.

Det kraftfullaste sättet att komma åt mobbning och våld är att omedelbart införa nolltolerans i skolorna. Att slippa mobbning är en rättighet för varje ung människa.

28. Övriga frågor om mobbning (punkt 18)

av Bo Könberg (fp), Margit Gennser (m), Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Göran Lindblad (m), Cecilia Magnusson (m), Birgitta Carlsson (c) och Magda Ayoub (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 28. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf23 yrkande 3 och 2000/01:Sf25 yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Rasförtryck, förföljelser av minoriteter, trakasserier och misshandel av homosexuella har mycket svårt att uppkomma om barn och ungdomar vistas i miljöer fria från våld och nedlåtande sätt att tala.

Vi tycker att skrivelsens uttalanden om skolans roll i bekämpning av intolerans och om värdegrundsfrågor – vilket är ett onödigt komplicerat sätt att tala om uppförande, etik och moral – är långt ifrån tillfredsställande. Om skolan ska kunna stoppa hatpropagandans spridning bland ungdomar behöver skolan agera, dvs. göra mycket mer än att tala om värdegrunden utan att ange vilken värdegrund man avser.

Mobbning, våld och sexuella trakasserier skall inte tillåtas i skolans arbetsmiljö. Flera åtgärder bör vidtas. Bland annat några av de viktigaste åtgärderna är att varje skola skall ha en åtgärdsplan mot mobbning och att föräldrar till barn som mobbar eller mobbas informeras. Vi anser vidare att elever som gjort sig skyldiga till grova förseelser som mobbning och våld måste kunna skiljas från skolan under en längre tid.

I Skolverkets nationella kvalitetsgranskning från 1999 av skolors arbete mot mobbning och annan kränkande behandling ifrågasätts om bestämmel-

serna i skolformsförordningarna ger skolor rätt stöd för sina myndighetsbeslut. Vi anser att denna fråga bör ses över så att skolor får det lagstöd de behöver för att arbeta mot mobbning på ett effektivt sätt.

Vi anser även att en nationell kampanj mot mobbning är behövlig, och skolministern har utlovat en sådan. I regeringens skrivelse nämns dock aldrig denna kampanj. Vi upprepar således tidigare ställda krav på en rikskampanj och nationell samling mot mobbning.

Vi vill i detta sammanhang också påminna om att de utländska lärarnas frånvaro eller i bästa fall sällsynta närvaro i den svenska skolan inte främjar förståelsen för andra kulturer. Skolan kan inte på ett trovärdigt sätt tala mot intolerans så länge lärarkåren innehåller mycket få av minoriteternas akademiker.

Vidare har Statens skolverk, enligt skrivelsen, ”fått i uppdrag att vidta åtgärder och göra riktade insatser för att komma till rätta med eventuella missförhållanden i skolan när det gäller främlingsfientlighet, rasism och homofobi samt etniskt och sexuellt relaterad mobbning”. Vi anser att man i detta sammanhang även bör lägga till ”mobbning på grund av trosbekännelser”.

29. Kopplingar till migrationspolitiken (punkt 19)

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 29. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf22 yrkande 2 och 2000/01:Sf24 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi har förståelse för att flyktingpolitiken inte behandlas i sak i den för riksdagen framlagda skrivelsen. Vi tycker dock att det är viktigt att det klart framgår att t.ex. flyktingpolitiken ger viktiga signaler vad gäller människors lika värde. Det är viktigt att påpeka att om alla människors lika värde skall kunna hävdas och diskriminering kunna motarbetas och orsakerna till rasism, främlingsfientlighet och homofobi skall kunna bekämpas måste en generös flyktingpolitik bedrivas. Den solidaritet som medborgarna förväntas känna med varandra måste motsvaras av en liknande solidaritet i synen på dem som flyr från sitt land och söker en tillflykt i Sverige. Den förda migrationspolitiken förs i dag, i Sverige såväl som inom EU, i en helt annan anda – en anda av intolerans, inhumanitet och bristande solidaritet. Detta har vi vid ett flertal tillfällen påpekat.

Denna situation innebär att det blir ett rent dubbelspel att samtidigt tala om kampen för alla människors lika värde på hemmaplan – och det ger rasistiska organisationer argument och grogrund för sin propaganda. Vi menar därför att det är på sin plats att riksdagen än en gång uttalar det som angavs vid inträdet

i EU: ”Sverige skall i EU kraftfullt verka för en solidarisk och human flyktingpolitik.”

Vidare vill vi understryka att Schengensamarbetet kommer att kräva stora förändringar. Ett exempel är planerna på att förstärka transportörernas ansvar. Det innebär att transportbolagen får betala höga böter om deras resenärer har falska pass eller visum, och eftersom 75 % av alla asylsökande i Sverige saknar identitetshandlingar eller har falska sådana kommer asylansökningarna att minska i motsvarande omfattning. Människor som har rätt att söka asyl kommer på så vis att förhindras att använda sin rätt och därmed att diskrimineras. Dessutom innebär rörelsefriheten för EU-medborgare en strängare kontroll av dem som kommer från länder utanför EU. När restriktionerna för asylsökande att ta sig in i EU på legal väg hårdnar ökar den illegala och inhumana människosmugglingen.

Vi anser att det finns risk för kränkning av de mänskliga rättigheterna i och med Schengenavtalet. Sverige måste på ett konsekvent sätt följa de internationella konventionerna som har undertecknats.

30. Utskänkningstillstånd (punkt 21)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 30. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkande 17.

Ställningstagande

Regeringen antar att ett utskänkningstillstånd kan dras in när en restaurangägare har gjort sig skyldig till olaga diskriminering. Men detta har ännu inte prövats lagmässigt. Vi tror att en lagprövning skulle kunna leda till att utskänkningstillståndet dras in. Men betydligt större verkan gör ett villkorat avtal. Ingen kommun har, ännu, ställt ett tillståndsvillkor om att näringsidkare inom restaurangbranschen skall följa antidiskrimineringslagarna. Dessutom kan man leva upp till diskrimineringslagarna på ett bättre sätt när man skriver in i tillståndet att restaurangägarna måste respektera dessa lagar. Varje restaurangägare känner till det som står i vederbörandes utskänkningstillstånd.

31. Utbildning och granskning av polis och väktare (punkt 22)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 31. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf24 yrkandena 8–10.

Ställningstagande

Det måste finnas fler kreativa förslag för att motverka diskriminering på polisområdet än att rekrytera personer med invandrarbakgrund till polisutbildningen. Alla människor, även personer med invandrarbakgrund, bär på fördomar.

Polisen borde därför satsa ordentligt på utbildning för att öka medvetenheten om fördomar och diskriminering och för att motverka mobbning som förekommer inom polisen. Polisen bör även ha återkommande diskussionsmöten samt fortbildning där teman som människors lika värde tas upp. Rekryteringen av poliser måste utgå från ett säkert system där personer med bakgrund i främlingsfientliga sammanhang och organisationer inte tas in. Det har i praktiken funnits ett ointresse från polisens sida att prioritera hatbrott. Orsaken är förmodligen att förståelsen för sådana brott är för liten i proportion till brottets betydelse. I Köpenhamn har polisen i ett projekt samarbetat med invandrarföreningar och antidiskrimineringsorganisationer. Projektet har lyckats väldigt bra. Sverige skulle kunna lära sig av liknande projekt som det danska.

Vidare anser vi att alltför många ordningsvakter och väktare har misstänkts för att ha varit inblandade i brott med rasistiska förtecken. Det är viktigt att man tar itu med utbildningen av väktare och ordningsvakter så att ett fördomsfullt agerande motverkas. Konflikthantering borde ingå som en självklar del. Dessutom måste anmälningar mot ordningsvakter med polisiära befogenheter granskas av en oberoende instans.

Särskilda yttranden

1. Gemenskapsinitiativet Equal

Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v) anför:

I den nationella handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering framhåller regeringen att Europeiska socialfonden kommer att satsa drygt 86 miljoner Euro inom ramen för gemenskapsinitiativet Equal under perioden 2001–2006. Pengarna skall användas till projekt som syftar till att utveckla metoder för hur man förändrar diskriminerande attityder och uppfattningar. Verksamheten skall bedrivas i utvecklingspartnerskap och omfatta aktörer som kommun, företagare, fackliga organisationer, ungdomsorganisationer m.fl. Equal kräver nationell medfinansiering till motsvarande belopp.

I det operativa programmet för Equal betonas att det är viktigt att små föreningar och organisationer kan vara partner i utvecklingspartnerskapen som skall driva Equal. Samtidigt anges att partnerna själva skall ordna medfinansieringen. Det går säkert bra om stora företag och länsarbetsnämnden går samman i ett mångfaldsprojekt, men det blir svårare för invandrarföreningen i Höganäs, homosexuella kulturarbetare och Momsteatern i Malmö med förståndshandikappade skådespelare. Vem ställer då upp med svensk nationell medfinansiering?

Vänsterpartiet anser därför att det är nödvändigt att svenska ESF-rådet får förfoga över medel för nationell medfinansiering för dem som har bra projekt men svårt att hitta finansiärer.

2. Värdegrunden

Bo Könberg (fp) anför:

Folkpartiet liberalerna befinner sig i en politisk filosofisk tradition som förenar motstånd mot förtryck med tolerans. Målet är en jämlik behandling av alla människor. Som liberaler försvarar vi en etik som utgår från den enskilde människans möjligheter att ta självständiga beslut över sin egen vardag och sitt eget liv. Den målsättningen uppnås bäst i en demokratisk kultur med respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter och en stat som tilltror människor grundläggande sociala resurser som möjliggör frihet för den enskilde. Människors samverkan med varandra frodas bäst i en kultur av grundläggande respekt för varandras olikhet och där valet att samverka inte grundar sig på tvång eller förtryckande traditioner eller könsroller. Liberalismens etiska värden är de som utmärker det öppna samhället. Mänskliga rättigheter och respekten för varandras olikhet. Det är den liberala värdegrunden.

Hoten mot det öppna samhället måste ständigt bekämpas. Individualismen måste ständigt värnas. Skolan såväl som många andra samhällssektorer har här en avgörande roll att fylla.

I detta sammanhang vill vi understryka betydelsen av våra ställningstaganden om mobbning i skolan. Mobbning, aggressivitet och muntliga förolämpningar kan direkt kopplas till intoleransens sociala klimat. Rasism, förföljelser av minoriteter och trakasserier och misshandel av homosexuella frodas inte i miljöer där ungdomar lever befriade från våld och kränkande sätt att tala. Om skolan skall kunna stoppa hatpropagandans spridning bland ungdomar måste skolan inte bara tala om "värdegrunder", utan handla för att i tid stoppa våldets alla yttringar.

Det är även viktigt att uppmärksamma de rörelser och totalitära traditioner som hotar det öppna samhället och människors frihet och välfärd. Mot fascism och rasism arbetar man målmedvetet på många ställen, men den allmänna debatten ägnar betydligt mindre uppmärksamhet åt de brott mot de mänskliga rättigheter som har rötter i marxism-leninismen.

Trots Berlinmurens fall har politiska ställningstaganden som försöker ursäkta kommunismens brott mot mänskliga rättigheter fortfarande stor spridning. Oftast hämtar dessa strömningar sin styrka ur det som bör kallas för vänsterns revisionism – den historieförfälskning som syftar till att antingen förminska eller helt bortförklara kommunismens fasansfulla konsekvenser för människor runt om vår planet. I kampanjen Levande historia och i de svenskt initierade konferenserna om intoleransen bör även vänsterrevisionismen bli objekt för ständiga analyser och allt djupare avslöjanden. Historieundervisningen bör få en betydligt starkare ställning än i dag i grundskolor och gymnasier, på högskolor och universitet.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelse 2000/01:59

Regeringen har till riksdagen överlämnat skrivelse 2000/01:59 En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering.

Följdmotioner

2000/01:Sf18 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som i sin mening vad i motionen anförs om kriminalisering av hets mot homosexuella.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som i sin mening vad i motionen anförs om lika behandling av alla individer och grupper i samhället.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som i sin mening vad i motionen anförs om lika behandling på arbetsmarknaden oavsett kön, ålder, etnicitet, hudfärg, sexuell läggning, politisk eller religiös övertygelse.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som i sin mening vad i motionen anförs om sammanslagning av de fem ombudsmannafunktionerna, då underställda riksdagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som i sin mening vad i motionen anförs om nolltolerans av mobbning och våld i skolorna.

2000/01:Sf19 av Monica Green och Carina Adolfsson Elgestam (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn- och ungdomsorganisationernas betydelse i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av att barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet tillvaratas i arbetet med den nationella handlingsplanen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av att stimulera kommunerna att genomföra satsningar mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering tillsammans med barn- och ungdomsorganisationerna.

2000/01:Sf20 av Margit Gennser m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de nuvarande ombudsmännen mot diskriminering slås samman till en myndighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att diskrimineringslagstiftningen samordnas.

2000/01:Sf21 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av samhälleliga informationsinsatser om alla olika genom historien och i nutid förekommande odemokratiska samhällen och samhällssystem.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om olika former av sanktioner eller andra ingripande åtgärder från det allmänna.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ombudsmännen bör vara underställda riksdagen i stället för regeringen.

2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att statens roll i handlingsplanen mot rasism måste förändras enligt vad i motionen anförs.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att flyktingpolitiken ger viktiga signaler vad gäller människors lika värde och att Sverige därför skall verka kraftfullt i EU för en solidarisk och human flyktingpolitik.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att könsperspektivet måste få ett större genomslag i frågor som rör rasism, främlingsfientlighet och homofobi.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att även bisexuella och transpersoner bör omfattas av handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att lagen om hets mot folkgrupp skall utvidgas så att den även omfattar hets på grund av sexuell läggning.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att riksdagen avvisar satsningen på en stiftelse som skall inrättas under namnet Artister mot nazister.

2000/01:Sf23 av Bo Könberg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en decentraliserad antidiskrimineringspolitik som öppnar arenor för underifrån kommande initiativ och arbetssätt.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inkludera brott inspirerade av kommunismen i arbetet med Levande historia och Forum mot intolerans.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om arbetet med etiska frågor och bekämpning av mobbning i skolan.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om uppdraget till AMS och om köp av kunskapsjänster från minoriteters och diskriminerade gruppers experter och konsulter.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Integrationsverkets uppdrag.

2000/01:Sf24 av Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en gemensam diskrimineringslag.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att antidiskrimineringsklausuler inte utgör handelshinder.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge antidiskrimineringsorganisationer resurser så att de kan delta i FN:s världskonferens mot rasism.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ratificera The International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Schengenavtalets risker.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genomföra beslutet om att ta bort ordet ras från svensk författningstext.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vilken sorts instans som skall ha tillsyn över högskolorna och universiteten när det gäller diskrimineringslagstiftningen.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisernas utbildning.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad utbildning för ordningsvakter och väktare.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en granskningsinstans för anmälningar mot ordningsvakter med polisiära befogenheter.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mångfaldsplaner.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att satsa resurser på forskning och utbildningsprojekt som belyser både kolonialismens konsekvenser och aktuella folkmord.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett nytt kämämne i skolan.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att NGO:er får i uppdrag att driva ett antirasistiskt center och fond.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anordna en årligt återkommande konferens mot diskriminering.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om antidiskrimineringsklausuler vid offentlig upphandling.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om indragning av utskänkningstillstånd.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokala diskrimineringsombudsmän.

2000/01:Sf25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en personalistisk människosyn och värdegrund.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjens centrala roll i rättssamhällets uppbyggnad.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att värdegrunden skall kopplas till ett etiskt synsätt som bygger på den kristna traditionen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nollvision som mål i arbetet för att motverka mobbning.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell kampanj mot mobbning.

6. Riksdagen begär att regeringen ger Statens skolverk i uppdrag att vidta åtgärder och göra riktade insatser mot ”mobbning på grund av trosbekännelser”.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om museernas betydelse i arbetet för att motverka främlingsfientlighet och rasism.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avvägningen mellan å ena sidan religions- och yttrandefriheten och å andra sidan behovet av skydd för minoriteter görs med omsorg i samband med kommande lagstiftning.

11. Riksdagen beslutar att Ombudsmannen mot diskriminering ges ett speciellt ansvar i opinionsbildningen mot diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

12. Riksdagen beslutar att Ombudsmannen mot diskriminering skall vara en myndighet underställd riksdagen.

Motioner från allmänna motionstiden

2000/01:Sf611 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att motverka segregationen i samhället.

2000/01:Sf635 av Kent Härstedt m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till kommuner i arbete mot främlingsfientlighet och rasism.

2000/01:Sf645 av Magda Ayoub m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om vikten av en gemensam etisk grund för ett levande mångkulturellt samhälle.

BILAGA 2

Yttrande från annat utskott

Konstitutionsutskottets yttrande
2000/01:KU11y

En nationell handlingsplan mot rasism,
främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har den 6 mars 2001 beslutat bereda konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2000/01:59 En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering samt de motionsyrkanden som väckts med anledning av skrivelsen.

Utskottet begränsar sitt yttrande till att gälla frågor om

- ombudsmännen och en samlad lagstiftning mot diskriminering
- utmönstrande av ordet ras ur all lagstiftning
- kriminalisering av hets mot homosexuella m.fl.
- informationsinsatser.

I flera motionsyrkanden från den allmänna motionstiden, vilka hänvisats till konstitutionsutskottet, har tagits upp frågor liknande dem som väckts med anledning av skrivelsen. Det gäller frågan om en samlad lagstiftning mot diskriminering och frågan om kriminalisering av hets mot homosexuella m.fl. Utskottet avser att under hösten 2001 behandla dessa motionsyrkanden från den allmänna motionstiden.

Utskottets överväganden

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen lämnar i skrivelsen en redogörelse för åtgärder som vidtagits mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering på grund av etnisk tillhörighet och sexuell läggning samt för gällande lagstiftning på området. Vidare redovisar regeringen en nationell handlingsplan. I handlingsplanen identifieras olika nyckelområden för och brister som bör tillgodoses i det fortsatta arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Handlingsplanen innehåller också ett antal nya konkreta initiativ. Det

fortsatta arbetet med inriktning mot inrättandet av ett Forum för Levande historia redovisas liksom Integrationsverkets fortsatta arbete med bl.a. uppbyggnaden av en nationell kunskapsbank och en rådgivande och stödjande verksamhet för kommuner. Viktiga delar av handlingsplanen rör formerna för samverkan mellan regeringen och andra aktörer, inte minst frivilligorganisationerna.

En utredning om möjligheterna till en generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden aviseraras. Detta utredningsarbete skall även omfatta frågan om olika ombudsmäns uppgifter och ansvarsområden samt frågan om en sammanslagning av några eller samtliga ombudsmän som är underställda regeringen.

Ombudsmännen

Skrivelsen

I EG-direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung uppställs krav på att det i varje medlemsstat skall finnas ett eller flera organ som på ett oberoende sätt bl.a. skall kunna driva klagomål om diskriminering. På arbetslivsområdet får DO enligt skrivelsen anses uppfylla de krav som ställs upp i direktivet på ett sådant organ. När det gäller andra områden finns det enligt skrivelsen skäl att analysera hur gällande rätt förhåller sig till direktivet. Det är enligt regeringens mening naturligt att i det sammanhanget även överväga om ombudsmännens uppgifter inte borde vara lika utformade och därmed ge samma möjligheter att motverka diskriminering oavsett diskrimineringsgrund och samhällsområde.

I skrivelsen framhålls att frågan om en samordning av några eller samtliga ombudsmän under regeringen har diskuterats i olika sammanhang. I samband därmed har det bl.a. framförts farhågor för att många olika specialiserade ombudsmän kan undergräva den auktoritet som ligger i ombudsmannainstitutionen som sådan samt medföra risker för att vissa grupper kan falla mellan ombudsmännens ansvarsområden. Regeringen redovisar sin avsikt att i tilläggsdirektiv ge utredningen som har till uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N2001:1) i uppdrag att utreda möjligheterna till en generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden samt att överväga frågan om en sammanslagning av några eller samtliga ombudsmän underställda regeringen.

Det finns enligt regeringen starka skäl för att behandla alla diskrimineringsgrunder lika i lagstiftningen, något som bl.a. flera av ombudsmännen har framfört. En samlad lagstiftning har lättare att få genomslag i det allmänna rättsmedvetandet och skulle därmed kunna utgöra ett effektivare skydd mot diskriminering. Översynen skall också gälla om ombudsmännen bör ges ytterligare uppgifter utanför arbetslivet. Om den lagstiftning som styr ombudsmännens verksamhet kommer att samordnas finns det enligt regeringen skäl att även överväga en sammanslagning av ombudsmännen. Det är enligt regeringen lämpligt att låta utredningen överväga möjligheterna att slå sam-

man några eller samtliga ombudsmän som är underställda regeringen till en institution. Det är dock angeläget att i sammanhanget beakta de särskilda förutsättningar som gäller för de olika ombudsmännens verksamhet.

Motionerna

I flera motioner understryks vikten av att de nuvarande ombudsmännen mot diskriminering sammanslås till en myndighet. Margit Gennser m.fl. (alla m) begär i motion 2000/01:Sf20 tillkännagivanden till regeringen om att de nuvarande ombudsmännen mot diskriminering slås samman till en myndighet (yrkande 1) och om samordnad diskrimineringslagstiftning (yrkande 2). Motionärerna anger att den nya sammanslagna myndigheten skulle kunna kallas Ombudsmannen mot diskriminering och understryker att den även bör omfatta Jämställdhetsombudsmannen. Motionärerna utgår från att förslaget om samordning av diskrimineringslagstiftningen inte stannar vid en tanke utan omsätts i praktisk handling. Enligt motionärerna riskerar regeringens förslag att motverka sitt syfte genom att entydigt peka ut vilka grupper som drabbas av diskriminering i stället för att anlägga ett individperspektiv på den diskriminering som förekommer i samhället. Till exempel bör diskriminering på grundval av sexuell läggning förbjudas och inte inrikta sig enbart mot diskriminering av homosexuella. Motionärerna anser att diskriminering föreligger när hänsyn tas till en människas sexuella läggning i ett sammanhang då detta är irrelevant.

Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begär i motion 2000/01:Sf21 ett tillkännagivande till regeringen om att ombudsmännen bör vara underställda riksdagen i stället för regeringen (yrkande 3). Motionären anser att det är utomordentligt viktigt att ombudsmännen underställs riksdagen i stället för regeringen för att kunna bedriva sitt arbete fristående från regeringen och Regeringskansliet. Det skulle kraftigt förstärka deras roller och förtroendet för dem hos allmänheten. Mot den bakgrunden bör tilläggsdirektiven också innehålla uppgiften att föreslå ett överförande av ombudsmannainstitutionerna till riksdagen.

Också i motion 2000/01:Sf18 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) begärs bl.a. ett tillkännagivande till regeringen om samordning av de fem ombudsmannafunktionerna, då underställda riksdagen. Motionärerna framhåller att en sammanhållen lagstiftning som gäller utanför arbetslivet gör det möjligt att ställa krav på en större del av samhällslivet som även omfattar åldersdiskriminering. Vidare framhålls att möjligheterna att låta ombudsmännen bli underställda riksdagen borde ses över. Ombudsmännen borde då verka inom en organisation på samma sätt som JO i dag och därigenom bli ett kraftfullare redskap. Till sitt stöd bör ombudsmännen ha en samlad diskrimineringslagstiftning som omfattar hela livet och inte bara arbetslivet (yrkande 4).

I motion 1999/2000:25 av Magda Ayoub m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att Ombudsmannen mot diskriminering skall vara underställd riksdagen och att denna fråga bör behandlas av den utredning som utreder en sammanslagning av rättighetsombudsmännen. Motionärerna anser

att Ombudsmannen mot etnisk diskriminering bör ha ett speciellt ansvar och fungera som motor i opinionsbildningen mot diskriminering, främlingsfientlighet och rasism (yrkande 12).

Konstitutionsutskottets ställningstagande

Konstitutionsutskottet behandlade under hösten 2000 en rad motionsyrkanden som gällde de skilda ombudsmännen (bet. 2000/01:KU3). Med anledning av motionsyrkandena ansåg utskottet när det gäller frågan om att föra ihop de ombudsmän som är underställda regeringen till en ombudsmannaorganisation att tiden nu var mogen att utreda frågan. Enligt utskottet borde således en utredning tillsättas med uppgift att undersöka om det finns förutsättningar att slå samman några eller samtliga av dessa ombudsmannainstitutioner till en institution. Frågan om huvudmannskapet för dessa ombudsmän måste enligt utskottet ses i ljuset av de uppgifter ombudsmännen tilldelas. Enligt utskottet borde riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför. Riksdagen ställde sig bakom utskottsmajoritetens förslag (rskr. 2000/01:35).

De tilläggsdirektiv till utredningen med uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering som aviseras i skrivelsen grundar sig bl.a. på detta ställningstagande. Konstitutionsutskottet vidhåller sin bedömning att huvudmannskapet för ombudsmännen i fråga bör ses i ljuset av de uppgifter ombudsmännen tilldelas. Enligt utskottets mening bör resultatet av utredningens arbete avvaktas. Motionerna SF18 yrkande 4 (c), SF20 yrkandena 1 och 2 (m), SF21 yrkande 3 (m) och SF25 yrkande 12 (kd) avstyrks.

Utmönstrande av ordet ras ur all lagstiftning

Motionen

Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (båda mp) begär i motion 2000/01:Sf24 ett tillkännagivande till regeringen om att ordet ras tas bort från svensk författningstext (yrkande 6).

Konstitutionsutskottets ställningstagande

Våren 1998 behandlade konstitutionsutskottet ett motionsyrkande om att ordet ras borde utmönstras ur all lagstiftning (bet. 1997/98:KU29). Motionen remitterades till Svenska språknämnden, Kungl. Vetenskapsakademien samt till samordnaren för svensk översättning vid Europeiska kommissionen, översättaren fil.dr. Kenneth Larsson.

Konstitutionsutskottet konstaterade att ordet ras förekommer på flera håll i svensk lagstiftning men att detta så gott som uteslutande gäller författningar som grundas på internationella konventioner eller författningar som genomför EG-direktiv. Det var därför inte möjligt för riksdagen, att som motionärerna begärt, då besluta att utmönstra ordet ras ur all lagstiftning. Utskottet delade emellertid motionärernas uppfattning att användningen av ordet ras i författ-

ningstexter riskerade att underblåsa fördomar. Regeringen borde därför i internationella sammanhang verka för att ordet ras, använt om människor, i så stor utsträckning som möjligt undviks i officiella texter, i likhet med vad som också förordats i en resolution av Europaparlamentet från år 1996. Regeringen borde också göra en genomgång av i vilken utsträckning begreppet ras förekommer i svenska författningar som inte grundas på internationella texter och, där så är möjligt, föreslå en annan definition. Vad utskottet anfört gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 1997/98:185).

Regeringen beslutade den 17 juni 1999 att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering m.m. (dir. 1999:49). I uppdraget ingår frågan om hur termen ras används i lagstiftningen. Utredningen skall enligt tilläggsdirektiv (dir. 2001:14) inte längre ha till uppgift att lämna konkreta förslag till författningsändringar eller andra åtgärder. Utredningen skall i stället övergripande redovisa sina resultat och ställningstaganden i de frågor uppdraget nu omfattar samt lämna förslag till inriktning på det fortsatta arbetet i dessa frågor. Uppdraget skall enligt uppgift redovisas senast den 8 juni 2001. Anledningen till begränsningen av uppdraget är enligt direktiven att regeringen avser att ge utredningen som har att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N2001:01) i uppdrag att studera möjligheterna till en mer generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet samhällsområden eller diskrimineringsgrunder. I denna översyn skall 1999 års diskrimineringsutrednings ställningstaganden ingå som ett underlag.

Enligt regeringens skrivelse år 2000 med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen har även Sverige i internationella sammanhang, bl.a. i Europarådet, framfört synpunkten att termen ras bör utmönstras. Regeringen förklarade i skrivelsen sin avsikt att även framdeles verka för en utmönstring av termen i internationella sammanhang.

I detta sammanhang kan nämnas att 1999 års författningsutredning i betänkandet Vissa grundlagsfrågor (SOU 2001:19) valt att i sitt förslag till ny lydelse av 1 kap. 2 § regeringsformen inte använda begreppet ras, bl.a. med hänsyn till att begreppet numera inte kan anses vetenskapligt förankrat. I stället används orden "hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung".

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och till det pågående och aviserade utredningsarbetet är enligt konstitutionsutskottets mening ett nytt tillkännagivande till regeringen om en utmönstring av ordet ras ur all lagstiftning inte påkallat. Utskottet avstyrker följaktligen motion Sf24 yrkande 6 (mp).

Kriminalisering av hets mot homosexuella

Skrivelsen

Regeringen anser att det finns skäl som talar för en kriminalisering av hets mot homosexuella som grupp. En parlamentariskt sammansatt kommitté har nyligen i ett betänkande lämnat förslag med en sådan inriktning. Betänkandet

remissbehandlas för närvarande och kommer därefter att beredas vidare inom Justitiedepartementet med inriktning på en proposition under senhösten 2001.

Motionerna

Birgitta Carlsson m.fl. (c) begär i motion 2000/01:Sf18 ett tillkännagivande till regeringen om kriminalisering av hets mot homosexuella. Motionärerna framhåller att hets mot homosexuella kan förekomma var som helst och ta sig olika uttryck. För att motverka detta kräver motionärerna ett genomgripande arbete på såväl individ-, grupp- som samhällsnivå. Ordet integration nämns ofta i relation till utomnordiskt födda personer. Motionärerna vill poängtera vikten av integrering av andra grupper än utomnordiskt födda personer, såsom homosexuella (yrkande 1).

I motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att den av regeringen aviserade utvidgningen av lagen om hets mot folkgrupp skall gälla hets på grund av sexuell läggning (yrkande 6).

Konstitutionsutskottets ställningstagande

Konstitutionsutskottet behandlade i december 2000 i ett betänkande om yttrande- och tryckfrihetsfrågor ett antal motioner som gällde frågan om förbud mot hets mot homosexuella m.fl. (bet. 2000/01:KU9). Utskottet redovisade att Kommittén om straffansvar för organiserad brottslighet, m.m. i sitt betänkande *Organiserad brottslighet, hets mot folkgrupp, hets mot homosexuella, m.m.* (SOU 2000:88), som avlämnades i oktober 2000 föreslagit att hets mot homosexuella kriminaliseras. Kommittén hade bl.a. hänvisat till att 1999 års diskrimineringsutredning har i uppdrag att behandla frågan om användningen av termen sexuell läggning i lagstiftningen. Utskottet anförde mot bakgrund av att begreppet sexuell läggning diskuterats i kommittébetänkandet att det på goda grunder kunde antas att frågan om huruvida kriminaliseringen borde avse andra sexuella läggningar skulle komma att behandlas under beredningsarbetet avseende betänkandet. Motionerna avstyrktes. Riksdagen godtog utskottets bedömning (prot. 2000/01:55).

Utskottet gör inte nu någon annan bedömning. Ett tillkännagivande till regeringen i fråga om lagstiftning mot hets mot homosexuella eller hets på grund av någons sexuella läggning är således enligt utskottets mening inte påkallat. Motionerna Sf18 yrkande 1 (c) och Sf22 yrkande 6 (v) avstyrks.

Informationsinsatser

Skrivelsen

I skrivelsen framhålls att det i gränslandet mellan utbildningssatsningar och kulturpolitik finns möjlighet att vidta åtgärder för att på lång sikt öka engagemanget för och insikten om demokratins villkor. Erfarenheterna från rege-

ringens informationssatsning Levande historia måste tas till vara och vidareutvecklas. Efter remissbehandling av betänkandet från Kommittén Forum för Levande historia avser regeringen att ta ställning till formerna för och inriktningen på ett framtida forums verksamhet. En ny kommitté har tillsatts för att under 2001 och 2002, fram till dess att forumet inleder sin verksamhet, leda och bedriva en sådan utåtriktad verksamhet som hittills bedrivits inom ramen för projektet Levande historia och Kommittén Forum för Levande historia. Forumet har behandlat frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen.

Regeringen har beviljat Statens historiska museum särskilda medel för fortsatt arbete mot rasism och främlingsfientlighet under 2001. Skolverket kommer under 2001 att arbeta vidare med frågor kring undervisningen i nutidshistoria. Ett material skall tas fram som koncentreras kring utvecklingslinjer, fördjupningar och källor i nutidshistorien, där bl.a. stalinismens brott och andra övergrepp skall ingå som en integrerad del. Skolverkets arbetsstipendier för läromedelsförfattare kommer 2001 att reserveras för att utveckla idéer och läromedel med denna inriktning.

Frivilligorganisationernas särskilda roll betonas. Aktiva insatser från folkrörelser och frivilligorganisationer av olika slag är enligt skrivelsen oundgängliga i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Åtgärder bör därför vidtas för att främja och utveckla dessa organisationers arbete och skapa förutsättningar för kontinuitet i deras verksamhet.

Regeringen utesluter inte att det kan finnas behov av förändringar när det gäller centrala aktörer i arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi framöver. Regeringen menar att det är nödvändigt att först avvakta vilka former och vilken inriktning ett framtida Forum för Levande historia kommer att ha samt i vad mån andra aktörer kan tillgodose de angelägna behov som finns för arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi skall bli så effektivt som möjligt.

Motionerna

I motion 2000/01:Sf22 av Kalle Larsson m.fl. (v) begärs bl.a. ett tillkännagivande till regeringen om statens roll i handlingsplanen (yrkande 1). Motionärerna framhåller det principiellt problematiska i att staten direkt arbetar mot åsikter och människosyn. Det kan enligt motionen knappast vara statens uppgift att påverka människors åsikter och uppfattningar. I stället bör statens uppgift vara att motverka orsakerna till uppkomsten av rasism, främlingsfientlighet och homofobi, och på sin höjd sprida kunskap om verkliga fakta – men inte att försöka påverka människors åsikter på ett direkt sätt. Denna uppgift bör staten snarare ge partier, frivilligorganisationer och enskilda goda förutsättningar att sköta. Denna insikt bör enligt motionärerna få betydelse för uppläggningsen av det kommande arbete som föreslås i handlingsplanen.

Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begär i motion 2000/01:Sf21 ett tillkännagivande till regeringen om behovet av samhälleliga informationsinsatser om alla olika genom historien och i nutid förekommande odemokratiska sam-

hällen och samhällssystem (yrkande 1). Det är enligt motionären viktigt att den nationella handlingsplanens insatser för det långsiktiga främjandet av demokratin och demokratiska värderingar också innehåller aktiva samhällsliga informationsinsatser om alla olika genom historien och i nutid förekommande odemokratiska samhällen och samhällssystem, vilket innebär att det som en viktig del bör ingå en samlad informationsinsats om de brott mot mänskliga rättigheter som begåtts i den kommunistiska ideologins namn.

Bo Könberg m.fl. (fp) begär i motion 2000/01:Sf23 ett tillkännagivande till regeringen om att brott inspirerade av kommunismen bör inkluderas i arbetet med Levande historia och Forum mot intolerans (yrkande 2). Enligt motionärerna räcker det inte med de hänvisningar till stalinismens historia som skrivelsen innehåller. Det behövs en analys av den långvariga och blodiga politiska praktik som verkade för att överföra kommunismens principer i handling. Denna art av intolerans har gett upphov till oändligt många våldsamma konflikter, terror och massmord av astronomisk omfattning. I kampanjen Levande historia och i de svenskinitierade konferenserna om intoleransen bör den systematiskt historieförvrängande vänsterrevisionismen bli objekt för ständiga analyser och allt djupare avslöjanden. Också andra typer av intolerans, som religiös fanatism som inte respekterar andras livsuppfattningar, bör bemötas aktivt och systematiskt.

Kerstin-Maria Stalin och Yvonne Ruwaida (mp) framhåller i motion 2000/01:Sf24 att det arbete som Forum för Levande historia förväntas driva är vällovt men långt i från tillräckligt (yrkande 14). Den antirasistiska rörelsen bör få i uppdrag att driva ett antirasistiskt center. En årlig återkommande nationell konferens mot rasism och diskriminering behövs. Den kan organiseras inom ramen för ett antirasistiskt center (yrkande 15).

Konstitutionsutskottets ställningstagande

Hösten 1999 behandlade konstitutionsutskottet ett par motionsyrkanden om att regeringen skulle ta initiativ till en omfattande nationell informationsinsats om kommunismens illdåd (bet. 1999/2000:KU2). Motionärerna hänvisade bl.a. till skriften *Om detta må ni berätta* om nazismens offer. Konstitutionsutskottet redovisade att olika politiska initiativ under hösten 1998 tagits för ett projekt liknande Levande historia som skulle ge upplysning om förbrytelser som begåtts av kommunistiska regimer. Under en frågestund i riksdagen i början av december 1998 gav statsministern beskedet att frågan bereddades i Regeringskansliet i avvaktan på planerade partiledaröverläggningar i början av år 1999. Dessa överläggningar, som genomfördes under februari 1999, ledde emellertid inte till någon överenskommelse mellan de politiska partierna. Konstitutionsutskottet hänvisade vidare till att Skolverket fått i uppdrag att stödja och stimulera undervisningen i nutidshistoria och att vidta stödåtgärder för att stimulera utveckling av undervisningen i nutidshistoria med särskild tyngdpunkt på demokrati och mänskliga rättigheter samt de brott som begåtts av totalitära regimer. Vidare hänvisades till att Stiftelsen Upplysning om kommunismens brott mot mänskligheten bildats i mars 1999 och till att

Socialdemokraterna beslutat avsätta pengar till en egen upplysningsinsats i samarbete med ABF och Olof Palmes internationella centrum. Slutligen redovisades att statsminister Göran Persson i ett svar under en frågestund i riksdagen den 20 maj 1999 hänvisat till de nämnda partiledaröverläggningarna där man funnit att det saknades stöd för att med hjälp av staten bedriva en kampanj i den aktuella frågan. Att sprida upplysning om och ta avstånd från kommunismens brott var enligt statsministern en uppgift för förtroendevalda och de politiska partierna.

Konstitutionsutskottet hänvisade i sin bedömning till dessa initiativ som var ägnade att i olika avseenden sprida kännedom om förbrytelser som begåtts av kommunistiska och andra totalitära regimer. Enligt utskottets mening fanns det mot denna bakgrund ingen anledning för utskottet att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida i överensstämmelse med motionerna. Motionerna avstyrktes.

Konstitutionsutskottet gör inte nu någon annan bedömning. Utskottet är således fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena om informationsinsatser om brott som begåtts av kommunistiska och totalitära regimer.

Staten har enligt regeringsformen ett ansvar för verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Detta kan bl.a. ske genom stöd till t.ex. partier och frivilligorganisationer. För att förändra de värderingar som utgör grund för rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering behövs insatser från många håll. Konstitutionsutskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget att åtgärder vidtas för att främja och utveckla frivilligorganisationernas arbete och skapa förutsättningar för kontinuitet i deras verksamhet. I likhet med regeringen anser konstitutionsutskottet att det bör avvaktas vilka former och vilken inriktning ett framtida Forum för Levande historia kommer att ha samt i vad mån andra centrala aktörer kan tillgodose de angelägna behov som finns för arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi skall bli så effektivt som möjligt. Konstitutionsutskottet anser mot denna bakgrund inte att ett tillkännagivande till regeringen om ett uppdrag till den antirasistiska rörelsen att driva ett antirasistiskt center med årlig konferens eller om statens roll i handlingsplanen är påkallat.

Motionerna Sf21 yrkande 1 (m), Sf22 yrkande 1 (v), Sf23 yrkande 2 (fp) och Sf24 yrkandena 14 och 15 (mp) avstyrks.

Stockholm den 15 mars 2001

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Unckel (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Pär Axel Sahlberg (s), Ingvar Svensson (kd), Mats Berglind (s), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Kenth Högström (s), Mats Einarsson (v), Björn von der Esch (kd), Per Lager (mp), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp), Per-Samuel Nisser (m), Alice Åström (v), Christel Anderberg (m) och Margareta Nachmanson (m).